
KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

26. évfolyam 1. szám

2017. január

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Ásványi Iлона:** Újabb töprengések... az egyházi könyvtárak és az Egyházi Könyvtárak Egyesülése régi-új feladatairól 3

Műhelykérdések

- Hajnal Ward Judit:** Tintásüveg. Egy biblioterápiás gyűjtemény margójára 13
- Majorné Bodor Iлона:** Gyakorlati képzés az Eötvös József Főiskola Könyvtárában (1970-2013) 24

Ényfordulók

- Balogh Mihály:** A 30 éves Könyvtárostanárok Egyesülete köszöntése 32
- Nagy Attila:** Visszapillantás és távlatok. 25 éves a Magyar Olvasástársaság 35

Konferenciák

- Violáné Bakonyi Ibolya – Viola Ernő:** Egyházi, iskolai kiskönyvtárak régi/muzeális gyűjteményeinek állományvédelme 39

Perszonália

- Gaján Éva:** Máté György (1930-2016) 42

Könyv

- Murányi Lajos:** Egy kétszázötven éves iskolai könyvtár történeti vázlata és 25 éves alapítványának krónikája 46
- Domokos Gyöngyi:** MONOKgraphia, avagy tanulmánykötet egy kiváló polihisztor születésnapjára 49

From the contents

- Ilona Ásványi:* New thoughts...ecclesiastical libraries and tasks for the Association of the Ecclesiastical Libraries (3)
- Judit Hajnal Ward:* Ink bottle. Notes in the margin on a bibliotherapy collection (13)
- Attila Nagy:* Flashback and perspectives. Celebrating the 25th anniversary of the Hungarian Reading Association (35)

Cikkeink szerzői

Ásványi Ilona, a Pannonhalmi Bencés Főapátsági Könyvtár igazgatóhelyettese, az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének elnöke; *Balogh Mihály*, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum ny. főigazgatója; *Domokos Gyöngyi*, óraadó, PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem BTK Irodalomtudományi Intézet; *Gaján Éva*, a Pest Megyei Könyvtár munkatársa; *Hajnal Ward Judit*, a Rutgers Egyetem könyvtárosa; *Murányi Lajos*, a MTA Könyvtár ny. osztályvezetője; *Nagy Attila*, olvasásszociológus, a Magyar Olvasástársaság tiszteletbeli elnöke (Budapest); *Viola Ernő* és *Violáné Bakonyi Ibolya*, a csurgói Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium könyvtárának vezetője és munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Borostyáнинé Rákóczi Mária, Dancs Szabolcs,
Fülöp Attiláné, Venyigéné Makrányi Margit**

Szerkeszti:

Béres Judit – Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet címzetes igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja az

**Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap**

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Ásványi Ilona

Újabb töprengések... az egyházi könyvtárak és az Egyházi Könyvtárak Egyesülete régi-új feladatairól¹

„... hasonlítva a házigazdához,
aki kincseiből régít és újat hoz elő.”²

A rendszerváltozás után az egyházi könyvtárak sajátos utat jártak be, nevezetesen: ahhoz, hogy élő könyvtárak legyenek, hogy könyvtárként és nem múzeumként vagy irattárként tekintsenek rájuk, vállalniuk kellett bizonyos közfeladatokat, *közgyűjteményi jelleget*, a települési könyvtárakra jellemző nyitottságot és nyilvánosságot, mely sajátosságok valójában idegenek tőlük.

Ha az egyházi könyvtárak aktuális állapotát és feladatait szeretnénk számba venni, érdemes történeti szempontból nézni ezeket a gyűjteményeket.

Az egyházi könyvtárak csoportja az egyik legősibb könyvtártípus, hiszen könyvtára vagy valamilyen világi vagy egyházi méltóságnak, illetve egy vallási közösségnek, intézménynek volt. Később ezek a könyvtárak nyitották ki kapujukat a tudósok-gondolkodók-„írástudók” előtt, ezzel a mai szakkönyvtárak elődei lettek, egyesek az oktatás szolgálatába állva a felső- és középiskolai könyvtárak előzményeivé váltak, mások – még szélesebbre tárva a kapujukat a nagyközönség előtt – a mai települési könyvtárakhoz hasonlóan közkönyvtári feladatokat vállaltak.

Amikor a magyarországi egyházi-felekezeti könyvtárakról beszélünk, leginkább a rendszerváltozás előtti ötven évet emlegetjük felháborodottan és szomorúan, de reméljük, hogy lassan az 1989 utáni huszonöt évet is, amikor, örömmel, sikerekről és eredményekről is beszámolhatunk. 1945, a második világháború, 1948, a „fordulat éve” és az iskolák államosítása, 1950, a szerzetesrendek feloszlatása, az állam és egyház közötti paktum megkötése után a magyarországi egyházi könyvtárak egy része megsemmisült, mások állományát megtizedelték, a legtöbb könyvtár zárt raktárrá vált, és csak kb. 10 gyűjtemény működött könyvtárként. A jelentős muzeális gyűjteménnyel (Esztergom, Pápa, Ráday) és teremkönyvtárral is bírók (Sárospatak, Debrecen, Kalocsa, Eger, Pannonhalma), a kisebb felekezetek könyvtárai: Evangélikus Országos Könyvtár, Unitárius Könyvtár, szentendrei

szerb ortodox könyvtár, vagy az oktatás szolgálatában álló, de jelentős szakkönyvtári vonásokat mutató könyvtárak, pl. a rabbiképző könyvtára. A nyitott könyvtárak és a bezárkózott könyvraktárak kettő kivételével – a zirci ciszterci és a gyöngyösi ferences könyvtár – az 1950-es éveket követő évtizedekben is az egyház kezében maradtak.

Egy könyvtár működtetése – könyvtártípustól függetlenül – a fenntartó feladata. Mivel az 1950-es évektől kezdve az egyház élete, tevékenysége szinte megszűnt, illetve illegálisba, vagy a templomok falai közé szorult vissza, államilag ellenőrzötten, az egyházi könyvtárak is vagy megszűntek, vagy egyféle megtűrségben, múzeumként léteztek, így a fenntartói jogok és kötelezettségek is szüneteltek. A könyvtárosok gyakran díjazás nélküli papok, szerzetesek, lelkészek és lelkésznék voltak, akik inkább címként viselték a bibliothecarius nevet.

A rendszerváltozás, 1989-ben, először a politikai-társadalmi-gazdasági környezet megváltozását jelentette, egyéb területeken – mint pl. az oktatás, kultúra – évekkel később lehetett érezni változást. 1990-ben bontották fel az 1950-ben megkötött kényszerű megállapodást az állam és egyház között, és megszületett a vallásszabadságról szóló törvény,³ melynek következményeként az egyház ismét működhett. Ám az egyház elsődleges küldetése, feladata az evangelizáció, pasztoráció, a szociális tevékenység, és csak ezt követi a kulturális terület, ahol elsőbbséget élvez az oktatás-nevelés, a könyvkiadás, sajtó, média és csak utána jön a kultúra egyéb területe, pl. a gyűjtemények ügyei. Mint tulajdonosoknak az egyházaknak lett volna feladata a könyvtárak működtetése, fenntartása. Ám az egyházak a megváltozott körülmények között az újra-működésüket az előbb felsorolt sorrendben kezdték meg, és folytatták, jóllehet immár, legálisan, szabadon.

Az egyházi könyvtárak történelmi tradíciók alapján, a legtöbb helyen gazdasági, szervezeti stb. szempontból szorosan összetartoznak, olykor nehezen szétválasztható módon *együtt* működnek a levéltárakkal és múzeumokkal. A könyvtár-levéltár-múzeum mint intézmény és mint alkalmazott tudományterület egy közös ősből származik, így tehát az egyházi könyvtárosok, levéltárosok és muzeológusok kicsit jobban értik, hogy az információs technológia korszakában ismét lehetővé válhat virtuálisan és valóságosan a közösség e három intézmény és terület között. Ám azért a három szakma mégiscsak különbözik egymástól, másféle gondolkodásmód, másféle terminológia, másféle elmélet és gyakorlati megvalósítás. Talán éppen ezért keresték *először külön* a levéltárosok és aztán külön a könyvtárosok az együttműködést. 1993-ban, Debrecenben jött létre a MELTE, a Magyar Egyházi Levéltárosok Egyesülete, és 1994-ben az Egyházi Könyvtárak Egyesülése, az EKE.

1994-ben 23 történelmi egyház és felekezet könyvtárának vezetője, képviselője gyűlt össze Kalocsán, hogy megszervezzék egy független szakmai szervezetet, mely képviseli az egyházi-felekezeti könyvtárak érdekeit a politikai és szakmai döntéshozók felé, akár azokkal szemben is. Az egyesületet 1995-ben jegyezte be a Fővárosi Bíróság. Az alapítók az 1950 után is működő könyvtárak vagy a fenntartó egyházi intézmény falai közé elzárt, zömmel katolikus egyházmegyei, szemináriumai, és szerzetesi gyűjtemények voltak. Később csatlakoztak a muzeális gyűjteménnyel is bíró református középiskolai, illetve az rendszerváltás után alakult egyházi felsőoktatási könyvtárak. Napjainkban az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének több mint 60 tagja van, köztük határon túli magyar (erdélyi, kárpátaljai) könyvtárak.⁴

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése az AKThB (Arbeitsgemeinschaft Katholisch - Theologischer Bibliotheken), a német katolikus teológiai könyvtárak munkaközössége mintájára jött létre, de ökumenikus jelleggel.⁵

A környező szocialista utódállamokban napjainkban – Lengyelország kivételével – nem tudunk hasonló szerveződésről, szervezetről, de ezekben az országokban másmilyen volt az egyházi könyvtárak sorsa a második világháború után. Magyarországon – a környező országokkal ellentétben – két egyházi gyűjtemény kivételével, ha meg is tizedelték, de nem államosították az egyházi könyvtárakat, tulajdonosuk és fenntartójuk az adott felekezet-egyház maradt – napjainkig, míg más országokban államosították a gyűjteményeket és ezután az állam lett a fenntartó, az állam fizette a működési költségeket és az alkalmazottak bérét.

Az egyesület bizonyos értelemben alulról jövő kezdeményezés volt, és az egyes, a lehetőségek és köztétések között jól-rosszul működő könyvtárakban folyó munkára épített. Az összefogással a könyvtárak sokkal nagyobb erőt tudtak képviselni mind az egyházi fenntartók, mind az állami döntéshozók felé, mint külön-külön. Ez még úgy is igaz, hogy az egyesület, *különböző* felekezetekhez tartozó, *különböző* típusú, *különböző* nagyságú gyűjteményeket fogott össze, és akkor is, ha valójában minden könyvtári feladat: megőrzés, gondozás, feltárás, szolgáltatás, az egyes könyvtárakban, helyben „dől el”.

Az összefogás kézzelfogható eredménye volt egyfajta öntudatra ébredés. Az egyházi könyvtárak helyet kértek a magyar könyvtári rendszerben, hálózatban. Tisztában voltak azzal, hogy eredményeket csak szakszerűséggel tudnak elérni: ha könyvtáraikban „a” könyvtárra mint intézményre jellemző munka folyik – könyvtártípustól független értelemben. Sajátos fenntartóinkkal – felekezethez való tartozástól függetlenül – persze megvoltak és megvannak a magunk harcai, ahogy minden más könyvtárnak, de még bizonyos értelemben a fenntartóinknak is segítettünk azzal, hogy tudatosítottuk és artikuláltuk azt, hogy a nemzeti kulturális örökség részét képező gyűjtemény megővése, fenntartása és szolgáltatása az állam kötelessége is, nemcsak egyházi-fenntartói feladat.

Az egyházi gyűjtemények finanszírozása alapvetően két forrásból származik: az első az *egyházi közgyűjteményi támogatás*, melyet az 1997-ben létrejött, a magyar országgyűlés által 1999-ben jóváhagyott ún. Vatikáni megállapodás⁶ rögzített, a másik a *fenntartói támogatás*, mellyel kapcsolatban az imént utaltunk arra, hogy az egyházi fenntartónak a gyűjtemények mellett prioritást élvezve templomokat, papokat-lelkészeket, közösségeket, szociális szervezeteket, iskolákat és hitoktatókat kellett fenn- és eltartania.

Az egyházi közgyűjteményi támogatás 1997 és 2003 között növekedett, 2003-2004-ben stagnált, 2005-ben nőtt, 2006-2007-ben csökkent, ill. stagnált, 2008-ban csökkent, 2009-ben nőtt, 2010-ben csökkent, 2011-2016-ig nőtt, 2014-től jelentősen megnőtt.⁷ A támogatást 14 bejegyzett felekezet kapja, az elosztás tükrözi a magyarországi felekezeti arányokat. A továbbosztást az egyes felekezetek vezető testületei végzik.

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése „képbe hozta” a politikai és szakmai döntéshozók előtt az egyházi könyvtárakat, az elmúlt évtizedekben elfeledett, ellehetetlenített, mellőzött könyvtártípust. Az egyesület részt vett az 1997-es CXL. kulturális törvény megszerkesztésében, mely törvény biztosította a magyar könyvtári rendszer új jogi alapját. Ez a törvény készítette elő a nyilvános könyvtári státuszt és szolgáltatást. Az 1997-es törvény minden magyarországi könyvtárra vonatkozott, a nyilvános státusz vállalása a két alapvető forráson túl további forrásokat biztosított az egyházi könyvtárak számára.

Az Egyesülés mint egyesület, a minden könyvtárra érvényes 1997-es törvény és az 1999-ben megszületett nyilvános könyvtári státuszra vonatkozó kormányrendelet alapján sikeresebben lobbizhatott *pályázati forrásokért* az 1993-ban létrehozott NKA-nál és volt időszak, amikor a minisztériumnál is.⁸

Az egyes egyházi gyűjtemények újjáéledése a rendszerváltozás után nem volt könnyű. Az egyesülés különböző felekezeti kollégákat gyűjtött egybe, akik nem vagy alig ismerték egymás nyelvét, régmúlt- és közelmúltbeli történelmét, egyházi-felekezeti hierarchiáját, liturgikus és vallási szokásait.

Még a nyitott, elfogadó, ökumenikus szellemiségű Egyházi Könyvtárak Egyesülésének is tennie kellett azért, hogy az 1950-es években elvesztett bizalmat helyreállítsa, megszerezze, nevezetesen, hogy bebizonyítsa: az Egyesülés nem „báránybőrbe öltözött farkas”, amely új, rejtett államosítást, burkolt rekvirálást készít elő, hanem tényleges közvetítő kíván lenni állami döntéshozó és egyházi fenntartók között, a gyűjtemények javára. Az egyesület vezetése tisztában volt azzal, hogy csak a szakmaisággal, szakszerűséggel lehet hiteles, nyerheti el a bizalmat, érhet el eredményt. Ezt leghamarabb a tagság értette meg, mert a rendszerváltozás után, szerencsére egyre több könyvtár élére került az egyéb: teológia, filozófia, történelem, latin, görög stb., ezekben a könyvtárakban különösen is fontos és jól használható szakismeret mellett könyvtárosi végzettségű és fiatal kolléga, akik már korszerű információtechnikai ismeretekkel is rendelkeztek. Ők – ha meg is vívták a maguk harcát saját fenntartóikkal – partnerek voltak abban, hogy feltérképezzék és megfogalmazzák a saját gyűjteményükre vonatkozó nehézségeket, hiányokat, és közösen keressék a megoldásokat, megismerjék a legújabb technológiát. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése ennek érdekében szakmai konferenciákat, összejöveteleket, értekezleteket, rendezvényeket szervezett, részt vett a világi könyvtárak és szervezetek hasonló rendezvényein, szakmai projektekben, igyekezett jelen lenni a saksajtóban.

Az Egyesülés tevékenységének egyik jellemzője, hogy figyeli a könyvtári szakma aktuális változásait, törekvéseit, trendjeit, igyekszik naprakészen tájékozódni, és tájékoztatni a tagságot, nemegyszer a tervezés fázisában keresi a kapcsolatot a szakmai és más döntéshozókkal.

Az egyesület tagjai évente találkoznak. Mindig más-más felekezet, más-más helyszínen szervezi az összejövetelt, melynek programja: közgyűlés, konferencia, szakmai délelőtti és tanulmányi kirándulás, ez utóbbin bemutatkozunk és tapasztalatot cserélünk.

Az konferenciákon alapvetően két fő téma kerül elő, az *állományvédelem és az információ-technikai kihívások*. Az állományvédelem témakörben a könyvállomány gondozásáról, kezeléséről, a prevencióról, egyedi és általános restauráltságról, a gyűjtemények kultúr-történeti értékéről, és a kulturális örökség védelméről hallhatnak előadásokat az érdeklődők. Az információ-technikai kihívásokkal foglalkozó fórumokon a régi gyűjtemények számítógépes katalogizálása, korszerű integrált rendszerek bevezetése, adatbázis-építés, internetes segédletek használata a könyvtári munkában, a régi és sok esetben holt anyag életre keltése, bemutatása kiállításokon és múzeumpedagógiai eszközökkel, digitalizálás, az egyházi könyvtárak evangelizációs szerepe kerül szóba.

Az egyesület az elmúlt több mint 20 évben az egyik legfontosabb feladatának azt tekintette, hogy életre keltse és visszakapcsolja az egyházi könyvtárakat a könyvtári rendszerbe-hálózatba, és korszerű könyvtárat működtessen – műemléki környezetben.

Az elmúlt két évtizedben az egyházi könyvtárak *feladata kettős* volt: egyrészt a *műzeális* állomány tűz-, vagon-, állagvédelme, számítógépes katalogizálása, adatbázisban való

feltárása és közzététele, digitalizálása, nem feledkezve el a szerzői jogi, régi könyvek lévén inkább tulajdon jogi védelemtől sem. Másrészt egy folyamatosan gyarapodó *modern teológiai* szakkönyvtári állomány kialakítása és szolgáltatása; a „vasfüggöny” leomlása után a modern teológiai irodalom retrospektív beszerzése, a hiányok pótlása, a gyűjtemény korszerű feltárása és a 21. századi igényeknek megfelelő szolgáltatása.

Annak érdekében, hogy ezeket a feladatokat elvégezzék – ahogy a bevezető sorokban is utaltunk rá - vállalniuk kellett bizonyos *közgyűjteményi jelleget*. Gyűjteményeiket, szerzeményezésüket, állománygondozásukat és szolgáltatásukat, valamint a könyvtárhasználók körét tekintve könyvtáraik azonban *inkább szakkönyvtárak és muzeális dokumentumokat őrző*, gyakran múzeum-jellegű teremkönyvtárral bíró intézmények.

Vissza és előre tekintve úgy látszik, hogy a munkát egyesületi szinten e kettősségben kell folytatni: vannak régi és vannak új feladatok.

„Régi,” folyamatos feladat a *muzeális gyűjteménnyel* rendelkező könyvtárak katalogizálása és közzététele helyi és országos *adatbázisokban*, ami még nem teljes. A *digitalizálás* és a digitalizált tartalmak tárolása és szolgáltatása Magyarországon még éppen csak elkezdődött, nemzeti összefogásra lenne szükség, melybe az egyházi könyvtáraknak is be kell kapcsolódniuk, hiszen az ezekben a könyvtárakban őrzött anyag a nemzeti kulturális örökség része. Fontos 21. századi kihívás, hogy a muzeális anyagot *kiállítások* formájában, *múzeum-pedagógiai* eszközökkel bemutassák az érdeklődő közönség számára. Az *állományvédelmi munka* folyamatos feladatuk, hiszen mindig korszerűbb vagyon- és tűzvédelmi eszközök, rendszerek jelennek meg, még sok restaurálásra váró kötet van a gyűjteményekben és preventív, általános állományvédelmet kívánó gyűjteményrészek is vannak. Bár törvényben szabályozott, a gyakorlatban országos szinten nem megoldott még a szerzői jogi védelem és a muzeális dokumentumok tulajdonjogi védelme sem.

A muzeális gyűjteménnyel kapcsolatos munka hatékonysága érdekében egyesületi szinten szeretnénk szorosabbra fűzni az együttműködésünket az MTA-OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport Fragmenta Codicum Műhellyel. Ennek jegyében tartotta az egyesület 2016 februárjában szakmai napját,⁹ ahol bemutakoztak azok a könyvtárak – Esztergom, Kalocsa – amelyek már jelentős és látványos eredményeket tudnak felmutatni a *kódexfeldolgozás* és *digitalizálás* területén. A kódexek mellett a jövőben szorgalmazzák a *fragmentum*-feldolgozást és kutatást, az *ősnymtatványaik* feldolgozását és adatbázisban, ill. nyomtatott katalógusban való közzétételét. Az egyházi könyvtárak egymással együttműködve töreksenek a muzeális anyag digitalizálására, tulajdonjogunkat megőrizve készek bekapcsolódni a nemzeti kulturális vagyon *országos szintű digitalizálásába*.

Ami az állományvédelmi munkát illeti, az Egyesülés szervezte szakmai napokon kívül az egyházi könyvtáros kollégák részt vesznek az ilyen országos rendezvényeken, továbbképzéseken.¹⁰

„Új” feladatok, vagy inkább régi-új feladatok: A muzeális gyűjtemények megóvása, feltárása és szolgáltatása mellett a következő évek egyik legfontosabb feladata a (teológiai) *szakkönyvtári identitásuk erősítése*. Az *Egyházi Könyvtárak Egyesülésén keresztül az egyházi* könyvtárak mint szakkönyvtárak felmutatása, megerősítése, támogatása, ha lehet, anyagiilag, de legalább módszertanilag, szervezeti kultúrájukat tekintve.

Azt, hogy szakkönyvtár voltunk talán nem is kell olyan nagyon bizonyítgatniuk könyvtárszakmai körökben, igazolja az, hogy 2016 márciusában meghívást kaptak a KSH Könyvtár– MKE szervezte első szakkönyvtári konferenciára.¹¹ Ezen a seregszemlén az egyházi könyvtárak mint *muzeális gyűjtemények, régikönyves szakkönyvtárak*, valamint teológia

és segédtudományai témában *történeti és modern szakkönyvtárak* azonosították magukat, melyek között külön csoportot alkotnak az *egyházi felsőoktatási könyvtárak*.¹²

Úgy véljük, hogy a könyvtárak között a *két alap* típus – azon túl, hogy tiszta típus talán nem is létezik – a *szakkönyvtár* és a *települési könyvtár*. A szakkönyvtárak csoportjába tartoznak a nagy, gyűjtőkör, állomány és könyvtárhasználói szempontból kiemelt, és törvény által kijelölt *országos* szakkönyvtárak; a kisebb, és nevük alapján súlyosnak tűnő, ám a valóságban nem megbecsült (akadémiai) *kutatóintézetek könyvtárai*. A valamiféle lazább vagy szorosabb, hatékonyan vagy kevésbé eredményesen működő hálózatot alkotó *egyéb szakkönyvtárak*: múzeumi, orvosi-kórházi, bírósági, vállalati stb. könyvtárak. Vannak, akik a szakkönyvtárak közé sorolják – nem alaptalanul – a *felsőoktatási könyvtárakat* is.

Az egyházi könyvtárak között – melyekről megállapítottuk, hogy muzeális gyűjtemények, történeti régikönyves szakkönyvtárak, a teológia területén történeti és vagy modern szakkönyvtárak – vannak *kvázi országos hatókörűek*: Evangélikus Országos Könyvtár, Unitárius Könyvtár, sajátos csoportot alkotnak az egyházi felsőoktatási könyvtárak, melyek *felsőoktatási és szakkönyvtárak* – a kétféle feladat, jelleg szétválaszthatatlan pl. a Rabbiképző Zsidó Egyetem Könyvtárában, vannak kisebb-nagyobb, *kutatóműhelyként* is működő egyházkerületi és egyházmegyei könyvtárak. A református gyülekezeti könyvtárak egyszerre mutatnak *települési* könyvtári és *szakkönyvtári* vonásokat.

A szakkönyvtárak helyzete – ahogy ezt a 2016. évi szakkönyvtári seregszmlén artikulálták is – nem könnyű, ahogy soha nem volt az.¹³

Az egyházi könyvtárak szakkönyvtári identitásuk erősítése érdekében folytatják a nemcsak az egyházi könyvtárban dolgozó kollégák, hanem más könyvtártípusban dolgozók körében is igen kedvelt *Szomszédolás*¹⁴ című programot, jelentős, országos nagy szakkönyvtárakban és a *Vendégünk* című programot is, melyen könyvtáros szakmai szervezetek (MKE, IKSZ, EKK, KTE) képviselőit és nagy országos könyvtárak vezetőit látják vendégül.

A modernebb gyűjteményekben – a felsőoktatási és középiskolai egyházi könyvtárakban különösen – a következő években fontos feladat a *minőségbiztosítás*. Ezekben a könyvtárakban a *minőségmenedzsment* szempontjait szem előtt tartva a legkorszerűbb és mindig modernebb informatikai eszközök frissítése, az adott tudományterülettel (teológia és segédtudományai) kapcsolatos hagyományos dokumentumok szerzeményezésén túl internetes adatbázisok építése, közzététele, beszerzése és használatának segítése a fő feladat. A minőségbiztosítás témakörben két szakmai programot szervezett az egyesület. 2015. november 4-én *Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer és minőségbiztosítás a gyakorlatban - Szakfelügyelet* címmel egy szakmai napot,¹⁵ 2016. május 9-10-én pedig egy kétnapos továbbképzést, *Könyvtári minőségirányítás – minőségbiztosítás* címmel, melynek a Tihanyi Bencés Apátság adott helyet.¹⁶

A minőségbiztosítással a nyilvános könyvtári státusz elnyerése, ill. megtartása és a 21. századi informatikai-technikai fejlődéssel változó olvasási, tanulási, könyvtárhasználati szokásokkal való lépéstartás érdekében továbbra is foglalkozni kell. Ezt az ügyet segítik a 2015-ben elindult *szakértői vizsgálatok*.¹⁷

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülete koordinálásával az egyházi könyvtárak részt vesznek különböző országos szakmai programokban: *elektronikus információs szolgáltatás*,¹⁸ *jogszabályi változások figyelemmel kísérése*¹⁹ és *véleményezése, egyes, országosan felmerülő szakmai kérdések kidolgozása: könyvtári statisztika, szakkönyvtárak ügyei*.

Az egyesület a magyar egyházi és felekezeti könyvtárak szakmai, érdekképviseleti szervezeteként éppen azért alakult, hogy az efféle témákban tájékozódva összefogja a könyvtárosokat és a fenntartókat, és képviselje az egyházi könyvtárak érdekeit. Több olyan eset is volt az elmúlt 20 év alatt, amikor másságunkat, de együttműködési készségünket is sikerült úgy közvetíteni, hogy ha mentességet nem is kaptunk, de a szakmai-politikai döntéshozók figyelembe vették a sajátosságainkat, értékeinket.

Az egyesület feladatának tekinti a *belső kommunikációs fórumai* és lehetőségei *áttekintését*, és ahol szükséges *átalakítását* (EKE Hírlevél, levelezőlista, EKE-honlap, UNITAS – az egyházi könyvtárak közös katalógusa). Fontosnak gondolja az egyházi könyvtárak egyesületi szintű *jelenlétét a szakajtóban*, és részvételét, *képviseletét* minden olyan *szakmai programon*, mely tájékozódásukat vagy éppen munkájukat segítheti.

Az elmúlt több mint két évtizedben néhány egyházi könyvtárban nagyon sok és nagy változás történt, több területen. Fenntartó-váltás, fenntartóképviseelő-változás, személyi változás a könyvtár élén, jelentős beruházások: látogatóközpontok és kiállítóterek létesítése, épület-rekonstrukció, akadálymentesítés, raktárbővítés, ezzel együtt a tűz- és vagyonvédelmi rendszer kialakítása, olvasó és kutatótermek kialakítása, berendezése célbútorokkal, integrált rendszerek bevezetése, a számítástechnikai infrastruktúra fejlesztése, retrospektív katalóguskonverzió.

Sok könyvtárban csak kis fejlesztésekre volt mód, nem látványosan. Egy-egy számítógép cseréjére, könyvtári bútor beszerzésére, komolyabb könyvtári szoftver beszerzésére. Különböző nagyságrendekkel folytatódott az állományvédelmi munka, különösen a restaurálás.

A különbség a gyűjtemény „történeti” jelentőségétől függ, és nagy részben attól, hogy mennyire tekintélyes a fenntartó, ill. annak képviselője, mennyire agilis a könyvtár vezetője, vagyis végső soron az emberi tényezőtől. Sok minden függ az anyagi helyzettől, de sok minden nem pénzkérdés, hanem munka, akarat kérdése.

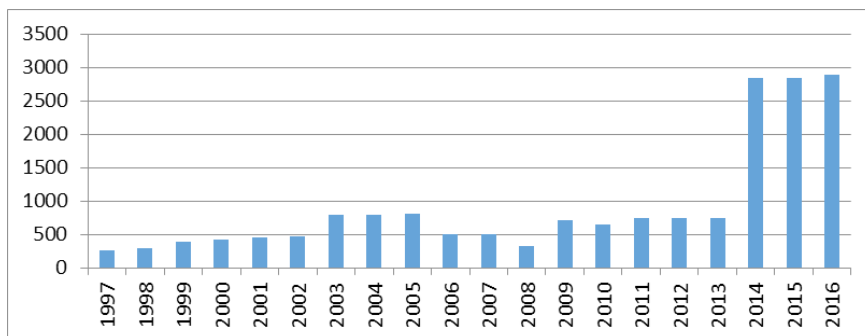
Az egyházi könyvtárosok – amennyire tőlük és a körülményeiktől telik – jól akarják végezni a munkájukat, kamatoztatni kívánják talentumaikat és hűséges sáfárként gondolni a rájuk bízott embereket és javakat. (vö.: 1 Kor 4,2 - *A sáfároktól ... egyet követelnek meg, hogy hűségesek legyenek.*)

JEGYZETEK

1. Utalás: Ásványi Ilona: Töprengések... az egyházi könyvtárak sorsának változásáról. in: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2011. 6. sz. – p. 3-14.
2. vö.: Mt 13, 52
3. 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról
4. Ismertető az egyesületről és annak munkájáról: I. ÁSVÁNYI Ilona: Tíz éves az Egyházi Könyvtárak Egyesülete, 1. in: Könyvtári Levelező/lap 1. (15) 2004./7. p. 5-11. 2. (15) 2004./8. – p. 3-11 3. (15) 2004./9 p. 3-7. II. ÁSVÁNYI Ilona: Beszámoló az Egyházi Könyvtárak Egyesülete tevékenységéről 2004 és 2007 között 1, in: Könyvtári Levelező/Lap (18) 2007/8. p. 17- 23. III. ÁSVÁNYI Ilona: Az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének 15 éve különös tekintettel a 2004 és 2009 közötti időszakra. 15 éves az Egyházi Könyvtárak Egyesülete. Pannonhalma: Egyházi Könyvtárak Egyesülete, 2009. - 54 p. (EKE - füzetek, 1.) IV. ÁSVÁNYI Ilona: „... arra rendelkeztek titeket, hogy munkátokkal maradandó gyümölcsöt hozzatok” (Jn 15,16). 20 éves az Egyházi Könyvtárak Egyesülete, in: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros (23). 2014. 9. sz. p. 3-11. ÁSVÁNYI Ilona: 20 éves az Egyházi Könyvtárak Egyesülete, in: Könyvtári Levelezőlap (25) 2014. 9. sz. p. 3-9.

5. Napjainkban három olyan külföldi szakmai szervezet ismert, mely az egyházi felekezeti könyvtárakat fogja össze. Ezek: az Arbeitsgemeinschaft Katholisch - Theologischer Bibliotheken (AKThB), a német katolikus teológiai könyvtárak munkaközösségén kívül a Bibliothèques Européennes de Théologie (BETH), korábban Conseil International des Associations de Bibliothèques de Théologie, a teológiai könyvtárak egyesülési nemzetközi tanácsa, és az American Theological Library Association (ATLA), az amerikai teológiai könyvtárak társasága (egyesülete). Magyarország uniós tagsága előtt kiemelt jelentőséggel bírt, hogy az Európai Unió által is elfogadott BETH, mely az európai egyházi (felekezeti) könyvtárakat fogja össze ökumenikus jelleggel, kezdetől meghívta tagjai közé az Egyházi Könyvtárak Egyesülését. A megfigyelői státusz után 2002 óta az Egyesülés rendes tagja a szervezetnek. A BETH 1996-ban és 2005-ben Magyarországon tartotta éves összejövetelét; 1996-ban Pannonhalmán, 2005-ben Debrecenben. Mindkét alkalommal több elnökségi tag jelen volt a rendezvényen. A külföldi találkozók minden évben részt vesznek az egyesület képviselői. 2004-ben a tisztújító közgyűlés után az egyesület az ATLA-val is kereste az együttműködés lehetőségeit, ám a nagy távolság, ill. anyagi okok miatt a személyes kapcsolattartást nem tudta vállalni a társasággal. Az AKThB-val idővel elhalt a kapcsolat, de tervezik az új kapcsolatfelvételt.
6. 1999. évi LXX. törvény a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentsek között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről 1997. június 20-án, Vatikánvárosban aláírt Megállapodás kihirdetéséről - „Megállapodás, amely létrejött egyfelől a Magyar Köztársaság, másfelől az Apostoli Szentsek között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről”

7.

8. 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről – 64/1999. (IV. 28.) Kormányrendelet a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről – módosítás: 120/2014. (IV.8.) Korm. rendelet – 1993. évi XXIII. törvény a Nemzeti Kulturális Alapról – 9/2006. (V. 9.) NKÖM rendelet a Nemzeti Kulturális Alapról szóló 1993. évi XXIII. törvény végrehajtásáról – 2015. évi CCVII. törvény a Nemzeti Kulturális Alapról szóló 1993. évi XXIII. törvény és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról.
9. (2016. február 24.: Az egyházi könyvtárakban őrzött kódexek és kódex-fragmentumok feldolgozása és digitalizálása – Bp. Piarista Könyvtár) – bővebben: EKE Hírlevél 2016. 2. sz. p. 7-9. http://eke.hu/sites/default/files/csatorlmanyok/hirlevelek/13._evfolyam/eke_hirlevel_2016_1_0.pdf
10. Ilyen volt 2015. december 15-én a Magyar Restaurátorkamara rendezvénye az OSZK-ban „Vizes katasztrófák.” A Papír és Nyomdaipari Műszaki Egyesület Restaurátor Szakosztály szakmai előadói napja. Ismertető: EKE Hírlevél 2016. 2. sz. p. 5-6. http://eke.hu/sites/default/files/csatorlmanyok/hirlevelek/13._evfolyam/eke_hirlevel_2016_1_0.pdf

Több egyházi gyűjteményben dolgozó kolléga kapott felkérést előadásra a 2016. szeptember 30-án a 25 éves Kunszentmiklósi Pro Bibliotheca Antiqua Baksayana Alapítvány szakmai konferenciáján: Egyházi, iskolai kiskönyvtárak régi/muzeális gyűjteményeinek állományvédelme - Kunszentmiklós. Szervező és levezető elnök: Dr. Balogh Mihály) Előadók és előadások: Dr. Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár (EMMI): A muzeális könyvtárak, és különösen a könyvtári állományvédelem jövője az EMMI olvasatában – Ásványi Ilona helyettes igazgató (Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár), az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének elnöke: Állományvédelmi trendek, feladatok és források az egyházi könyvtárakban – Dr. Berecz Ágnes főigazgató (Ráday Gyűjtemény, Budapest) – Dr. Fogarasi Zsuzsa igazgató (Ráday Múzeum, Kecskemét): Állományvédelmi feladatok és megoldások a Duna-melléken. A Ráday Könyvtár és Ráday Múzeum gyakorlata – Dr. Keveházi Katalin főigazgató, (SZTE Klebelsberg Könyvtár), a MOKKA Egyesület elnöke: „a’ könyveknek ... lajstromozása kívánatlik”, avagy az állományvédelem a katalógussal kezdődik – Kisari Ottília könyvtárostánár (Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskola): Régi könyvtár, új alapítvány a kunszentmiklósi református gimnáziumban – Szókefalvi-Nagy Erzsébet könyvtárnok (Szeged): Az időős bölcs ránkai szépek. Nagy gyűjtemény–nagy feladatok az állományvédelemben (Somogyi Könyvtár) – Violáné Bakonyi Ibolya könyvtárostánár (Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium, Csurgó): Kis gyűjtemény–nagy feladatok: hogy csináljuk Csurgón? – Peller Tamás restaurátor: Állományvédelmi tanácsadás és eredmények egyházi gyűjteményekben – Fehrentheil Henriett restaurátor (Ars Alba Bt, Szentendre): Negyedszázados munkánk a kunszentmiklósi gimnáziumi könyvtár állományvédelméért – Hajdu Zsófia Edit okleveles múzeumi- és közgyűjteményi tárgyrestaurátor (Pre-Con Restaurátor Kft): Állományvédelmi tapasztalatok, alkalmazott eljárások bemutatása – Kelemen Eörs igazgató (Pytheas Kiadó, Budapest): Régi könyvek új köntösben. A könyvdigitalizálástól a facsimile kiadásig

11. Szakkönyvtári seregszemle 2016. http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=seregszemle_2016
12. ÁSVÁNYI Ilona: Egyházi könyvtár: muzeális gyűjtemény? tudományos könyvtár? szakkönyvtár? A KSH Könyvtár és az MKE által 2016. március 29-én rendezett „Szakkönyvtári seregszemle 2016” című konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata. in: TMT (63) 2016. 5. sz. p. 198-204.
13. Káplány Géza jeles könyvtáros elődünk írta 1937-ben: *A magyarországi szakkönyvtárak helyzete mindig siralmas volt s részben még most is az. Vannak, melyek, mint intézetük egyszerű függelékei vagy mintegy segédhivataltai, teljesen elégtelen dotációval és személyzettel vagy éppen dotáció nélkül is csupán melékfoglalkozási vagy segédszolgálatos személyzettel rendelkeznek. Vannak ma is szakkönyvtárak, melyek inkább könyv-temetőknek nevezhetők, abová azonban már nem is temetnek könyveket. Pedig - nem érintve a nagykönyvtárak örök értékét és becsét - a szakkönyvtárak ma talán fontosabbaknak látszanak. A világgazdaság mai helyzetében a nemzetek óriási erőfeszítése, a technikai haladás, az ipari és mezőgazdasági termelés terén mind a szakirodalomra utal. A szakirodalom felvilágosítást, tájékoztatást, útmutatást, kenyeret ad a kereső, kutató ember kezébe.* „ KÁPLÁNY Géza: A könyvtárosi élethivatás a könyvtárosképzés tükrében – Budapest: Technológiai Könyvtár Barátainak Egyesülete, 1937. (Klny. A Műszaki Bibliográfiai Közlemények 18. számából) 18 p.
14. Az éves találkozókhöz kapcsolódó kirándulásokon-könyvtárlátogatásokon túl 2005-ben kezdődött el a „Szomszédolás” című programsorozat, mely során az egyházi-felekezeti könyvtárak között is különleges, jobbára budapesti gyűjteményeket keresték fel. A „Szomszédolás” első helyszínei 2005-ben a Szerb Ortodox Egyházmegye Gyűjteményei és az Ars Alba restaurátor műhely voltak Szentendrén, valamint a Magyarországi Unitárius Egyház és a Rabbiképző Egyetem Könyvtára Budapesten. 2006-ban a látogatások a Ráday Könyvtárban, az Országos Evangélikus Könyvtárban, a Pálos Könyvtárban és a Piarista Központi Könyvtárban (még a Mikszáth téren) folytatódtak, 2007-ben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, a Képzőművészeti Egyetem Könyvtárában, (csoporthoz vezetéssel megnézték az Operát is), az Országgyűlési Könyvtárban (természetesen a Parlamentet is) és az MTA Könyvtár Kézirattárában és Keleti

Gyűjteményében „szomszédoltak” 2014-ben a mai helyére (Piarista köz) költözött Piarista Központi Könyvtárban és a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtárban indult újra a program. 2015-ben ismét, a közben megújult Országgyűlési Könyvtár - Országgyűlés Hivatala Közgyűteményi és Közművelődési Igazgatóság, valamint a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye Könyvtár, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar – Török Pál Könyvtára, és az Eötvös Lóránd Tudományos Egyetem – Egyetemi Könyvtára került sorra. 2016-ban az egyik alkalommal az Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtárát és a Petőfi Irodalmi Múzeumot, a másik alkalommal az Országos Idegennyelvű Könyvtárát és az Országos Pedagógiai Könyvtárát és Múzeumot keresték fel.

15. Ismertető: EKE Hírlevél – 2015. 4. sz. http://eke.hu/sites/default/files/csatolmanyok/hirlevelek/12._evfolyam/eke_hirlevel_2015_4.pdf
16. Ismertető: EKE Hírlevél – 2016. 2. sz. http://eke.hu/sites/default/files/csatolmanyok/hirlevelek/13._evfolyam/eke_hirlevel_2016_2.pdf
17. Az EMMI Könyvtári Osztálya koordinálásával 2014-ben elindult a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről szóló 120/2014. (IV.8.) Korm. rendeletben foglaltak szerint a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvényben előírt nyilvános könyvtári alapkövetelmények és alapfeladatok teljesítését és a fenntartói nyilatkozatban vállaltak megvalósítását ellenőrző szakértői vizsgálat. 2014-ben egy egyházi könyvtárat érintett a vizsgálat, a szegedi Gál Ferenc Főiskola Könyvtárát. 2015-ben 14 könyvtárban történt vizsgálat: Debreceni Református Hittudományi Egyetem Maróthi György Könyvtára, Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtára, Debrecen, Egri Főegyházmezei Könyvtár, Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár, Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtára, Váci Egyházmezei Könyvtár, Apor Vilmos Főiskola Könyvtára, Vác, Ciszterci Nővérek Boldogasszony Háza Monostor Könyvtára, Kismaros, Főszékesegyházi Könyvtár, Kalocsa, Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára, Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtára, Dr. Szent-Iványi Sándor Unitárius Gyűjtemény Könyvtára, Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtára, Buddhista Misszió Dharma Könyvtára. Öröm, hogy mind a 15 könyvtár megfelelt a nyilvános státusz követelményeinek. A munka 2016-ban a következő egyházi könyvtárakban folytatódik: Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár, Veszprémi Érseki Könyvtár, Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola Könyvtára, Kiskunhalasi Református Egyházközség Thúry József Könyvtára, Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény Könyvtára, Sárospatak, Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei Könyvtár, Pápa.
18. Az EISZ-ről Lencsés Ákos (MTA-KIK) tartott előadást a 2016. júniusi szarvasi konferencián: Egyházi intézmények az EISZ Nemzeti Programban címmel. 2016. szeptember 15-én az EISZ és az ELTE EISZ könyvtári nyílt napon bemutatót tartott az egyházi felsőoktatási intézmények, egyházi könyvtárak és levéltárak számára a Brill és a DeGruyter kiadók releváns tartalmairól és a hozzáférés lehetőségeiről az ELTE Egyetemi Könyvtárban.
19. A közelmúltban több könyvtárral kapcsolatos jogszabály is megváltozott. Ezek a változások az egész magyar könyvtári rendszerben, minden könyvtártípusnál sok kérdést és problémát vetnek fel. Az egyházi könyvtárak különlegesek, de nem törvényen kívüliek, ha náluk nagyon sok minden másképp van is – fenntartás, finanszírozás, szervezeti kultúra stb. –, mint egyéb könyvtártípusoknál. A könyvtári törvény módosításairól szóló 2015. évi CCVII. törvény bizonyos pontja már 2016. január 1-jén hatályba lépett, más bekezdések 2016. szeptember 1-től, illetve 2017. január 1-től érvényesek. Az egyesület 2016. novemberben szakmai napot szervezett *A jog útvesztőjében, avagy hogyan legyünk naprakészek a könyvtárakat érintő törvények változásaiban* címmel a könyvtári jogszabályok és a számviteli törvény őket is érintő kérdéseiről, változásairól, az e-leltárról, a kurrens leltári, és a teljes gyűjteményt érintő értékbecslésről, a teljes állomány „vagyonosításáról”, ami különösen nagy gondot jelenthet a muzeális gyűjteménnyel rendelkező könyvtárakban.

Hajnal Ward Judit

Tintásüveg: Egy biblioterápiás gyűjtemény margójára

*A sok ugrádozás alatt
Kijölyt a tinta; foltja megmaradt.
/Petőfi Sándor: A tintásüveg/*

Könyv a pohár helyett? De jót derülnének ezen az ötleten a foltos-nedves, de szilárd italpultra támaszkodva egy külvárosi vendéglátóipari egység törzsvendégei. A felesekkel és korszokkal átküzdött éjszaka után azonban mindig eljő a *másnap*, a hétköznapi csaták ideje, szeretteinkkel és önmagunkkal. Mindeközben talán érik az elhatározás, hogy ebből elég, lépni kell.

Könyvtárinformatikai szempontból tekintve, a feladat nem különbözik más felhasználói csoportok információs igényeinek kielégítésétől. Hogyan segíthetnek a könyvtárak és könyvtárosok a különleges igényekkel rendelkező olvasóknak? Segíthetünk-e könyvekkel?

Az irányított olvasás, közismert nevén a biblioterápia, régóta ott rejtőzik a pszichológusok, orvosok és laikusok eszköztárában. Egy jó könyv cselekményének lendülete, egy odailő történet parabolája vagy egy vers közös értelmezése olyan élményt jelenthet, ami adott pillanatban átlendíthet bennünket életünk vélt vagy valós nehézségein. Az olvasói tapasztalat és könyvtári szakirodalom ugyancsak alátámasztja eme állítást, az evidenciá alapú orvoslás és a precíziós medicina árnyékában, szerényen.

Biblioterápiában a magyar könyvtárosok és olvasásterápiát gyakorló szakemberek köztudomásúan a világ élvonalába tartoznak. A hazai vonatkozásban úttörőnek tekinthető könyvtáros Bartos Éva, a művészet- és biblioterapeuta Hász Erzsébet és a mesemondással gyógyító Boldizsár Ildikó iskolateremtő tevékenysége mellett az olvasásterápiával foglalkozó szakemberek új generációja van kialakulóban. A magyarországi biblioterapeuta

szakirányú továbbképzést megújító Béres Judit és mások munkássága határainkon túl is érdeklődésre, sőt elismerésre számíthat.

Az Egyesült Államokban nem létezik olyan átfogó, az érdeklődők és érdekeltek nagyobb csoportjait bevonó szervezet, amely akkreditált biblioterapeuta képzést nyújtana. Mindeközben a könyvtárak polcain mindenfelé ott sorakoznak a jobbnál jobb, irányított olvasásra kiválóan megfelelő művek. Ezt ismerték fel a könyvtárosok, amikor a magánkezdeményezések mellett szervezett könyvklubokkal invitálják az olvasókat az amerikai közkönyvtárakba.

Az olvasásterápia nem ismeretlen az addiktológiában, a szenvedélybetegek kezelésében sem. Az Anonim Alkoholisták *Nagykönyve* több mint harminc millió példányban kelt el 1939-es megjelenése óta (plusz az ingyen letölthető változat). Magasirodalmon nevelkedett kultúránkban egy ilyen mű szépirodalmi-esztétikai értéke minden bizonnyal kétségbe vonható. Az eladott könyvek nagy száma és a személyes tapasztalat viszont a *Nagykönyv* történeteinek erejéről tanúskodik. Könyvtárunk szerencsésebb látogatói áhítattal veszik kézbe az első kiadású példányunkat, amelyet egyik olvasónk meghívására egyszer egy nyilvános AA gyűlésre is elvittünk. Sorban álltak érte.

Innen már valóban csak egy lépés hiányzott egy addiktológiai biblioterápiás gyűjtemény létrehozásához. Az Amerikai Könyvtár Szövetség jóvoltából a két évre szóló Carnegie-Whitney pályázat egyik nyerteseként olvasóinkkal - beleértve az addiktológiai tanácsadókat és az őket oktató kollégáinkat is - közös álmunk megvalósulni látszott. *Reading for Recovery*, olvasás a gyógyulás érdekében, sőt, mivel a könnyen megjegyezhető betűszo nagy divat erre felé, *R4R*: ezt a munkacímet adtuk a projektnek a pályázat beadásakor. *Branding* és egyebek, követjük a szakirodalmat, átvesszük a jó gyakorlatokat, ahogy illik.

Két év azonban nagy idő. Két év alatt sok minden közbeszóllhat, a bölcsőtől a koporsóig, a leépítésektől az elbocsátásokig, olyanokról nem is beszélve, mint elnökválasztás vagy szigorú megszorítások a költségvetésben és könyvvizsgálat – de nem az állományra irányulva. Amikor hosszú távra vállalkozik az ember, a rajtvonalnál sejti, hogy nem ugyanazokkal fog célba érni, akikkel elstartolt. Könyvtári környezetre lefordítva ez annyit tesz, hogy a könyvtárban dolgozó könyvtárszakos hallgatók zsebre vágják diplomájukat és lelépnek, a hatékonyan dolgozó kollégát elszípkázza egy jobb állás, az illetékesek lecsippentenek a könyvvásárlásra fordítható összegből, és egyúttal egy rakás újabb, nem könyvtárosi feladatot sóznak a nyakunkba, és a többi. Ezeket bekalkulálja az ember a pályázat elején, sőt, a beadás előtt.

De arra a rémálmainkban sem mertünk gondolni, hogy az egész házat elviszik a fejünk felől! Szó szerint. Nincs tovább intézet. Ki kell üríteni az emeletet az év végére, jött az *ukáz* október utolsó munkanapján, a pályázat második évében, két hónappal a leadási határidő előtt. A nagykönyvtárba költözik az állomány, a dolgozók sorsa a levegőben lóg. *Nyicsevo nye rabócsim*, vagy valami ilyesmit mondott az orosz tudós kolléga félhangosan. Hogy mit is a dolgozóknak. Ez oroszul biztos nem jó nyelvtanilag. Kontextuálisan viszont tökéletes. Jómagam egy vaskos káromkodással fordítottam a megjegyzést magyarra az angol célnyelvi környezetben. Valaki a szakszervezetet emlegette, amin nem mertünk röhögni.

Mindeközben a kötelezettség csak ott van a nyakunkon. Nemcsak azért, mert olyan becsületes fajta az ember, hanem azért is, mert ha nem teljesítjük a beígérteteket, azzal a következő egyetemi pályázó esélyei jelentősen csökkennek legközelebb. Ha esik, ha fúj, a

szállítandónak időre el kell készülnie, ahogy a projekt menedzselés zsargonjában nevezik a végterméket. *Deliverable*, ronda egy szó angolul is, nem is tudjuk szájhuzigálás nélkül kiejteni. Mindeközben ki kell költözni, az intézetben megszűnik a könyvtárosi státusz, és ugrott az a lehetőség is, hogy a saját web szerverünkön tároljuk gyűjtésünket. Hadd ne soroljam. Persze semmi nincs *lepapírozva*, hogy egy frissen tanult, másik csúnya szót alkalmazzak.

Maradnak a konstruktív megoldások, úgymint a honlapról átmenteni mindent egy *LibGuide*-ba (libguides.rutgers.edu/R4R), ami viszont az egész egyetemé. Kedves ismerősünk, a *LibGuides* egyetemi könyvtárunk céljaira testre szabott tartalomkezelő felülete lehetőséget ad arra, hogy az eredeti tervnek megfelelően három célközönségre összpontosítsunk: könyvtárosok, addiktológiai szakemberek és olvasók. Ez utóbbi kategória a szenvedélybetegeket hivatott eufemizálni, mivel az *addict* szó időközben feketelistára került. A biblioterápiába bevezető oldal mellett az egyes részek a fenti három réteget célozzák meg, miközben újrhasznosítjuk a más oldalakon is használt tartalmakat. Kizárólag saját szellemi terméket önplagizálunk a legnagyobb ollók módszerével – nincs ebben semmi megvetendő.

Az *R4R LibGuide* lényegében biblioterápiás források, könyvek és linkek gyűjteménye, amelyben bárki tallózhat, akit az érdekel, hogyan lehet a biblioterápiát alkalmazni szenvedélybetegekkel és hozzátartozóikkal. A más könyvtárakban szórványosan fellelhető, valamelyest hasonló célú honlapok és listák összegyűjtése mellett gyakran használtuk a *LibGuides* egy okos funkcióját: amikor is a tízjegyű ISBN bepötyögésével a szoftver egy másodperc alatt benépesíti a mezőket. De nemcsak a szokásos adatokkal, mint szerző, cím és kiadás éve, hanem választhatunk könyvborítót, tartalmi ismertetőt és hasonlókat. Minden mező módosítható is. Így amikor úgy láttuk, hogy túl hosszú a rekord, akkor kivágtunk a leírásból, vagy esetleg az egérrel megjeleníthető változatot választottuk. Már-mint azt, amikor az egérrel az ember köröz az információs ikon fölött, *hover*, mondja az angol, majd lecsap, mint a keselyű, mire láthatóvá válik a tartalom, sőt, emészthetővé. A mi újításunk, hogy maga a cím a világméretű *WorldCat* közös katalógus rekordjához vezet (worldcat.org). Ott az olvasó egyből megtalálhatja a hozzá legközelebbi könyvtárat, ahol a könyv kölcsönözhető. Elvégre, nem a könyvkereskedők kasszájára dolgozunk, hanem a közkönyvtárakat szeretnénk népszerűsíteni az ALA előírásainak szellemében.

Az eredeti tervnek megfelelően a két év során összegyűjtött könyvekcímeket két közkedvelt közösségi média-felületen is elérhetővé tettük, mintegy kiegészítésként, de azok funkcióit maximálisan kihasználva. A magyar Molyhoz hasonló *LibraryThing* és a *Goodreads* csinos kis *widget*, vagyis minialkalmazás formájában jelenik meg több helyen az *R4R LibGuide*-ban, amelynek segítségével folyamatosan pereg az olvasó előtt a két év alatt összegyűjtött könyvek listája, maga a link pedig az *Alcohol Library* gyűjteményhez vezet. Az egyes rekordok nemcsak a könyv szokásos bibliográfiai adatait és az olvasói értékeléseket és leírásokat tartalmazzák, hanem egy ügyes, beépített funkció révén az olvasó előtt azonnal láthatóvá válik, hogy hol juthat hozzá a könyvhöz és milyen formában, akár kölcsönözésre ugyancsak a *WorldCat* keresőrendszerének jóvoltából, akár pedig megvételre, az Amazon és más terjesztők integrált szoftverei segítségével. A kollekció különlegessége, hogy a közösségi címkézés mellett, könyvtárosok lévén, hagyományosan is tárgyszavaztuk az egyes köteteket a Kongresszusi Könyvtár osztályozási rendszerét használva.

A közkönyvtáraknál maradván, az R4R a népszerű könyvklub-modellt követi sok tekintetben. Rendszerezésünkkel és ismertetőinkkel igyekeztünk a könyvtáros kollégák és olvasóköröket szervező önkéntesek segítségére lenni nemcsak az olvasnivaló kiválasztásában, hanem letölthető és nyomtatható anyagok formájában is. A plakátok és könyvjelzők reklámozásra szolgálnak, illetve az utóbbi egy kérdéssort tartalmaz az adott könyvvel kapcsolatban. A plakátok egyrészt az olvasókör vagy könyvklub foglalkozásait és könyveit népszerűsítik, másrészt pedig könyveket ajánlanak egyenként, vagy csoportba kötve. A kétoldalas munkalapokon a megbeszélendő kérdések szerepelnek a könyvborító képe, egy összefoglaló, a szerző rövid életrajza és egyéb művei mellett. Természetesen ezek csak javaslatok, de ahogy a pályázat által előírt menetközbeni visszacsatolási mechanizmusokból okultunk, az elfoglalt, agyonhajszolt könyvtárosnak bármilyen segítség áldás. Minden letölthető anyaghoz sablont is készítettünk, amit bárki kedvére módosíthat, beleértve a könyvtár saját vizuális identitását, és más művek megvitatására is alkalmassá tehet.

Mindeközben rengeteget olvastunk. Ezt nem úgy kell elképzelni, hogy munkaidő alatt a könyvtárban, *suttymban*, mert akkor a szokásos napi teendőkre korlátozódik az ember, hanem a nemlétező szabadidőnkben, magyarán, úton-útfélen, földön, vízen, levegőben, mint egy igazi *Navy SEAL* (vagy *baby seal*, fókabébi, ha az előbbinek semmi értelmét nem látja az olvasó). Az egész projektben az volt a legjobb, hogy izlésének megfelelően mindenki azt olvasta, amihez épp kedve volt. A szöveget később az előre megállapított menetrend alapján feldolgozta, hogy a könyv a *LibGuide* oldalaira kerülhessen, illetve könyvklubos munkalap készüljön hozzá.

Ez azt is jelenti, hogy mindeközben rengeteget írtunk is, ismertetőket, összefoglalókat, illetve projektvezetőként a magam részéről leginkább időszaki jelentéseket. Azt ugyanis a finanszírozó keményen behajtja, a folyamatos előremenetelt igazoló jelentés hiányában egyszerűen nem utalja a következő összeget. A munkacsapatban két egyetemi könyvtáros, egy közkönyvtáros, három könyvtárszakos egyetemista, egy angol irodalom PhD hallgató és négy alapképzésben részesülő diák vett részt, de segítséget és visszajelzést kaptunk az addiktológiai oktatóprogramunk tanáraitól, tanácsadóitól és hallgatóitól is. Említést érdemel a magyar könyvtáros kollégák együttműködése és segítőkészsége is, akikkel több közös programot szerveztünk, előadásokkal és poszterekkel mindkét országban, a pályázati követelmények szellemében, úgy mint a részeredmények és végtermék minél szélesebb körben való terjesztése, egy másik suta szóval, a *disszemináció*.

Kudarcaink, csődbe jutott vállalkozásaink szintén részét képezik a kétéves projektnek. Ambiciózus terveink között szerepelt hasonló foglalkozások tartása az egyetem átmeneti házának lakóival, vagyis olyan korábbi szenvedélybeteg egyetemistákkal, akik több mint egy évvel a beköltözés előtt részesültek kezelésben és váltottak életmódot. Ezt az ötletet az adta, hogy egyik elsőéves szemináriumunkon döbbenetes hatást ért el az a bentlakó diák, aki kendőzetlen őszinteséggel beszélt alkoholizmusáról, a leszokás küzdelmeiről, a többhónapos bentlakásos elvonókúráról, az AA-gyűlések erejéről és a *Nagykönyv* szerepéről saját gyógyulásában. Mindez 2015-ben történt, tehát hetvenhat évvel a könyv kiadása után.

Ugyancsak tervben volt még a jelenleg egyetemünkön tanuló, az iraki és egyéb hadszíntereket megjárt veteránokkal szervezett könyvklub. Ezt is megghiúsította az intézet sorsában bekövetkezett változás, legnagyobb sajnálatunkra. Ennek része lett volna egy írásterápiás csoport is. Egy mostanában megjelent képregény ihlette az ötletet, hogy talán

saját szövegeiben, saját rajzaival jobban ki tudja az ember beszélni magából az átélt szörnyűségeket. Bryan Doeris 160 oldalas képregénye, *The Odyssey of Sergeant Jack Brennan* (Jack Brennan őrmester Odüsszeiája) címmel, pontosan ezt az olvasói réteget célozza, vagyis a huszonéves, háborút megjárt, kiszolgált tengerészgyalogosokat és haditengerészeket. Nem volt könnyű döntés. Egyikünk sem akarta vállalni a bizonytalan helyzetben, hogy elkezdünk egy olvasókört, aminek esetleg nem lesz folytatása, ha két hónap múlva megszűnik.

Tapasztalataink szerint nemcsak az irányított olvasásnak lehet óriási szerepe a nehézségek átélésekor, hanem kritikus helyzetekben egy biblioterápiás project is kiváló terápia. A könyvek válogatása, az összefoglalók megírása, a kérdéssor összeállítása, majd mindezek közös megbeszélése hihetetlen módon összekovácsolta a társaságot. Olyan kötődések jöttek létre, mint a futók vagy AA-tagok között, ahol minden párbeszéd kendőzetlen őszinteséggel és bármilyen hátsó szándék nélkül folyik.

A könyvtárinformatikai tevékenység olykor-olykor nem sima papírmunka. Hamar beláttuk, hogy a foglalkozásokon és egyéb módon feltárult életek, sorsok és töredékek nem kis lelki terhet róttak ránk. A közös megbeszélés és reflektálás mellett a hallottak megemésztésére ki-ki saját maga választotta meg az egyéniségének legjobban megfelelő módot. Ki az ismertető szövegekkel vagy kérdésekkel bibelődött, ki a könyveket halmozta fel és rendezte át tizedjére is egy nagy asztalon a gyűjteményünkéből, egy valaki mindent lerajzolt, egyik diákunk pedig vette a bátorságot, és átváltott a szülei által erőltetett elektromérnök szakról amerikai irodalomra. Én speciel főztem: kimondhatatlan nevű, különleges ételeket a Titanic menüjéből. Vesepecsenye “forrestière” módra, “Chateau” burgonya, mentás zöldborsó “timbale” és Waldorf puding.

Terápiás cézzalattal kezdtem el írogatni a magam kis történeteit is, mivel a legnagyobb mumust, a szerzői jogot szem előtt tartva, lelki szemeim előtt mindvégig egy addiktológiai biblioterápiás olvasókönyv lebegett. A valós szereplők ihlette szövegek formája részben monológ, mint egy AA-vallomás, részben hagyományosabb novella. Tizenkettőt terveztem belőlük, stílszerűen, a 12 lépéses módszerek tiszteletére. A mágikus számban bízva szeretnék egyet megosztani a 3K hasábjain, mintegy illusztrálva az R4R módszereit is.

A történeteim célja ugyanaz, mint amit az R4R gyűjteménnyel és a projekt ismertetésével szeretnénk elérni. A kolbászból font kerítés mögött a fű ugyanúgy kiég, akár tagadjuk a globális felmelegedés tényét, akár nem. Remélhetőleg a magyarországi kollégáknak, ha örömet és katartikus élményt nem is, de talán valamelyest enyhülést, megkönnyebbülést hozhat ez az írás és egyik-másik R4R könyv vagy egyéb szöveg, az olvasást követő reflektálással együtt, tintafoltos hétköznapijainkban.

Irodalom

- Béres Judit (2016). Well into Words. Biblioterápiás tanulmányúton az Egyesült Királyságban. *Orvosi Könyvtárak*, 13(2), 23-28.
- Hajnal Ward, J., & Bejarano, W. (2016). Gyógyító olvasás az Amerikai Könyvtár Szövetség támogatásával *Orvosi Könyvtárak*, 13(3), 37-41.
- Rutgers Alkoholtudományi Központ [Hajnal Ward Judit, William Bejarano, Molly Stewart, Nicholas Allred, William Haggis, Maria Ortiz-Myers] (2016). *R4R Libguide. Addiktológiai biblioterápiás gyűjtemény.* (libguides.rutgers.edu/R4R).

Függelék 1.

Nevem John

Nevem John, alkoholista vagyok. Tizenhat éve, két hónapja és három napja, hogy nem ittam egy kortyot sem. Már annyiszor meséltem el a történetemet, hogy az „alkoholista” szinte a nevem részévé vált. Az Anonim Alkoholistáknál nem lettünk teljesen névtelenek, a keresztnév marad. De tudod, mit? Úgy vagyok vele, minél többen hallják, annál jobb. Esély a felépülésre. Amikor egyik alkoholista beszél a másikkal, nemcsak a tapasztalatainkon osztozunk, hanem az életerőn és reményeinken is. Bárcsak több alkesznek lenne esélye, hogy megfogja, kilépjen, újrakezdje. Majd aztán segítsen másokon. Azt nem mondom, hogy felejtse el a múltat, az nem fog menni. Viszont ha elfogadom magam olyanak, amilyen vagyok, már egyet előrébb léptem a józanodás útján. A leghosszabb út is egyetlen lépéssel kezdődik. Minden nap új kihívás. De tisztában vagyok azzal, hogy soha nem tekinthetem magam teljesen gyógyultnak. Józanodó alkoholista, az vagyok. Egy nap egyszerre. Egy napot túlélni a pohár nélkül, az a cél. Csak a mai napot. Napról napra. Ha ehhez minden este el kell mennem egy AA gyűlésre, akkor ott leszek, és mondom a magamét, ötszázadára is. Szolgálni másokat, ahogy a Nagykönyvben írják. A magunk bajját mindjárt kisebbnek látjuk.

Az igazság az, hogy nekem aztán minden kijutott az életben, minden szép és jó, ami szem-szájnak ingere. Az apám családja egy szállodalánc tulajdonosa, ebbe születtem bele: pénz, lehetőség, iskola, utazások, menő cuccok, kaja, pia – a legjobb mindenből. Talán ez volt a baj. Talán ez lett mindennek az okozója. Az a sok pénz. A sok lehetőség. Meg a kevés figyelem, ami egy ilyen családban felnövő gyerekeknek jut. Elhiszed, hogy a nevelőnőm több időt töltött velem, mint a szüleim és nagyszüleim együttvéve? Aranyos néni volt, imádtam, és egész jól megtanultam tőle franciául. Viszont akkor vertem át, amikor akartam. Rettegett a szüleimtől, de még jobban attól, hogy elveszti az állását. Nem voltak papírjai, illegálisan élt velünk, csak úgy, mint a legtöbb haveromé.

Tizenkétéves sem voltam, amikor először rúgtam be az otthoni bárszekrény tartalmát kóstolgatva. Édes szájú lévén először a likőröket nyalogattam, Cointreau, Triple Sec, Baileys, Grand Marnier. Csoki- és narancslikőr, az volt a kedvencem. A Kahlúát keserűnek éreztem. Akkoriban még nem szerettem a kávé ízét, most meg le nem tenném a kávécsészét. Ma is jól emlékszem, sőt beleborzongok, ahogy valami hihetetlen könnyedség lett úrrá rajtam. Sose éreztem olyat addig. „Férfiember whiskey-t iszik,” szokta mondani apám, de az valahogy nem ízlett. Meg a sör se. Aztán persze gyorsan rájöttem, hogy túl nagy munka likőrtől berúgni, és inkább a töményre hajtottam, Remi Martin, Hennessy, Curvoisier, Chivas Regal. Eleinte arra is odafigyeltem, hogy feltöltsem vízzel az üvegeket, amiket megdézsmáltam. De igazából senkit sem érdekelt. Észre se vették a szüleim, hogy rájárok. Ha kevésnek látszott, a bejárónő egyszerűen lecserélte tele üvegre. Voltak olyan időszakok, hogy napokig ki se józanodtam. Hogy mit csináltam közben? Semmi különöset. Iskolába jártam vagy otthon punnyadtam. A suliban eleinte senkinek nem tűnt fel az állapotom, ma sem tudom, miért. Biztos észrevették, csak nem mertek szólni. Akkora tandíjért sokat el lehet tűrni.

A baj ott kezdődött, amikor már nem volt elég a tömény sem, hanem valami keményebb szer kellett, hogy a számomra akkoriban kellemesnek ítélt állapotba jussak. Orvos

szülők, haverok, közel volt a cucc. Kicsiben kezdtem, mint mindenki. A pénz nem jelentett akadályt. Ha nem volt otthon senki, akitől kérhettem volna, egyszerűen elemeltem. Tudtam, hol tartják a szüleim a készpénzt. Viszont nem lehettem nagyon ostoba azzal a tompa aggyal sem, mert hamar ráébredtem, hogy egy kis alaptőkével milyen jó üzleteket tudok csinálni. Mindenki drogozott a suliban, a csajok is. Főleg a fű ment meg a tabletták alkohollal, egy kis hasis néha, semmi komoly. Stabil diler lettem, remek forrásokkal. Nem kellett a zseton miatt se aggódni többé, és jutott nekem is az áruból rendesen. Minden frankón ment egészen addig, amíg az egyik elsős túladagolta magát. Na akkor kitört a parasztlázadás, képzelheted. Az összes pénzes szülőnek eszébe jutott hirtelen, hogy gyereke van és biztos drogozik is. Ahogy várható volt, valaki persze elköpte a nevem. Szerintem több is, mint egy valaki. Anyámék alig bírtak kihúzni a szarból. De egy kisebb összeg a sulis számlájára utalva megtette a magáét. Aztán persze átírtattak egy másik helyre. Akkor zsúpoltak be először egy rövid elvonókúrára. Nem sok sikerrel.

A fiaskó kicsit visszavetette az üzletemet, de hamar magamra leltem az új iskolában is. Ott nem mindenki használt, de akik igen, azok nem vacakoltak a könnyebb dolgokkal. Így aztán nagyobb sebességre váltottam, és rákaptam a kemény drogokra én is. Igazából nem is emlékszem, hogy milyen sorrendben, mi, mikor, mennyi. Tudod, ahogy mondják, mikor mennyi. Az egész egy nagy köd a mai napig, viszont akkor már szúrtam is. Lát-szanak a régi hegek most is, ha jobban megnézed, itt a tetoválás alatt. Akkor rajtakaptak engem is, majd még vagy két másik suliban a gimis négy év alatt. A nagy számok törvénye bejött. Az volt a szerencsém, így utólag nézve, hogy egyszer én is túlrántottam. Akkor a szüleim rettenetesen kétségbe estek. Végre. Gondolhatod, ha még a hétvégét is benn töltötték velem a városban a kórházban, ahelyett, hogy kimentek volna a nyaralóba Long Islandre.

De utáltam oda is járni! Hampton, csupa kőgazdag, unalmas ember, a pucc meg a flanc. Hétközben benn laknak mind Manhattanben az Upper West Side-on, majd péntek délután a sofőr leviszi őket a heliporthoz. „Csak nem fogok két órát ülni kocsiban, dugóban?” – mondta anyám. Aztán egész hétvége kaszinó! Irodalmi garden partynak keresztelte, de igazából csak vedeltek két napig ők is. Képzelheted, mondjuk, mint *A nagy Gatsby*-ben, ugyanazok az ételek és italok, micsoda sznobizás, ki nem bírtam a kép-mutatásukat. Amikor néha kimentem velük, gyorsan eltűntem egy üveg meg pár adag társaságában.

Miután a kórházban kimosták a gyomrom, jól telepumpáltak mindenfélével. Persze nem értették, miért nem reagálok rájuk. A vége rehab lett, bennlakásos, egy örökkévalóságig tartott. Ott érettségiztem le. Ugye nem is gondoltad, hogy vannak ilyen intézmények is? Kegyetlen hónapok voltak, életem első igazi elvonókúrája, borzalmas élmény. Gyógyszerrel csinálták, rohadtul éreztem magam. Viszont közel hat év után végre tisztá lett a fejem. Akkor megfogadtam, hogy soha többet. Akarom mondani, akkor fogadtam meg először, hogy soha többet. Se alkohol, se drog, se gyógyszer!

Jól is ment az új élet az egyetemen egy darabig, eljártam agyzugorra, vagyis pszichi-áterhez, sőt, lett egy barátóm is. Ja, hogy hogy kerültem egyetemre ilyen múlttal? Hát, tudod, akinek az öregapja annyit lenyomott a borostyánligás sulinak, amennyit az anyém, azt simán felveszik. Sőt, arra is gondot fordítanak, hogy ne bukjon ki. Ilyen névvel nem ildomos. Még összedőlné a nagyapáról elnevezett épület. Mert nemcsak a dédapám, de a nagyapám is odajárt, meg az apám is, ez már csak ilyen. Az üzleti diplomát könnyen meg

lehetett szerezni, ha már egyszer belerázódik az ember a családi rutinba. Persze nem voltam tök száraz, ugyan már, ki volt akkoriban? Woodstock, szex, drog meg rock and roll. Nagy rutinom volt egyetemista éveimre, és akkoriban jól bírtam a piát meg az éjszakázást. Vagy csak mértékletesebb voltam? A fene tudja. Mindenesetre megúsztam minden nagyobb balhé nélkül, ha leszámítjuk azt a két ittas vezetést. Az egyikből simán kidumáltam magam, a másikhoz kellett egy kis szülői nyomaték. Az egyetemváros rendőrsége nyert három új autót a bolton, engem pedig nem csaptak ki.

A felnőtt életet nehezen viseltem, a sok szabályával, kötöttségével. Pályafutásomat egy neves brókercégnél kezdtem. Ugye mondanom sem kell, hogy a tulajdonosa apámmal együtt járt egyetemre. Viszont a tőzsdézés napi izgalmait kifejezetten élveztem. Esik a Nikkei? Annál jobb! A kockázatvállaló magatartás nem volt idegen számomra, ahogy elemzem akkori önmagamat. Utólag könnyű okosnak lenni. Stresszes meló révén viszont hamar emelnem kellett a napi adagot, hogy a felszínen maradjak. A normi, vagyis nem alkoholistá barátnőm sem tudott visszatartani, azt rettenetesen sajnálom. Pedig szerettem nagyon, de a magam módján, ahogy neki is mindig hangsúlyoztam. Shelby viszont gyereket akart, meg hogy elvegyem feleségül, nagy esküvő ötszáz vendéggel, nászút Ausztráliában, ilyesmi. Akkor vitt először a mentő kórházba, nyelőcső-vérzéssel.

Tudod, az mit jelent? A harmincat se töltöttem be, de a májam már totál odavolt. Valahogy összetoldoztak, hogy mire nem képes a modern orvostudomány, ha van mi-ből. A lelkekre kötötték, hogy soha többet nem szabad a pohárhoz nyúlnom. „John, ha nem vigyázol magadra, nem éred meg harmincat” - mondta az orvos haverom, amikor a kezembe adta a zárójelentést. Önként vonultam be az elvonóra. Tényleg nagyon jó intézet, nagy múltú, nagynevű, nagy gyakorlattal, sok filmszaggal és egyéb hírességet szánítottak ki ott. Bentlakásos, távol a világ zajától és minden csábítástól. Addig maradsz, ameddig szükséges. Gyógyszerek, pszichiáter, csoportterápia, tudományos alapon, állandó felügyelettel. Más szóval börtön, önként, önköltségre.

Shelby végig mellettem állt. Miután kijöhettem, jó ideig be is tartottam a fogadalmat, hogy nem iszom. Viszont zaklatott idegeimet muszáj lett gyógyszerrel nyugtatni. Semmi alkohol, viszont a nyugtatót lazán felírták. Az élet, úgy éreztem, elszágul mellettem. Mintha valaki más életét éltem volna. Mintha kívülről szemléltetem volna magam egy filmben. Hiányzott az ital, jöttem rá nagyon gyorsan megint. Aztán beindult az ördögi kör. „Először csak egy pohár, aztán két pohár, végül úgy jársz, fiam, mint sokan mások” - fújta mindig az irodalom tanárnőnk. Ő már csak tudta, a férje híres festőművész volt, híres alkoholista. A következő nagy koppenhága viszont váratlanul ért. Shelbyvel és barátaival marhultunk valami étteremben, amikor egyszercsak se kép, se hang. Én semmire nem emlékszem, de a többiek megesküsznek, hogy alig ittam aznap. Mentő, sürgősségi osztály, azonnali operáció. Agyi aneurizma, az elvékonyodott érfal kiboltosult az agyamban, és egyszercsak megrepedt, tudtam meg később. Hatórás agyműtét. Akkor még nem hittem, hogy van egy Felsőbb Erő, akinek köszönhetem, hogy megint csak megmentettek. Pedig sejthettem volna, hogy van még mit tennem az életben. De éveket kellett várni, hogy a céloim megtaláljon engem.

Mondanom sem kell, a nagy ijedelem után ismét fogadalmat tettem, hogy soha többet. Se drog, se pia, se gyógyszer. Ott a kórházban összeakadtam valakivel, aki az Anonim Alkoholisták tagja volt. Nem az én stílusom, gondoltam, de annyira a padlón voltam, hogy tökmindegy, mondtam magamnak, valamit csak kezdeni kell ezzel a szenvedélybe-

tegséggel. Akkor kezdtem felfogni, hogy ez betegség. Beteg vagyok. Az okát nem tudom, hogy miért, de beteg vagyok. A betegséget pedig kezelni kell. Utáltam magam, utáltam a tükörbe nézni, egy undorító, hazug pofa nézett vissza, aki annyi mindenkit megbántott. Megértettem, amikor Shelby végül elhagyott, de borzasztóan esett. Viszont ettől valahogy elegendem lett az önpusztításból és az önsajnálattól. Elszántam magam, hogy elmegyek egy AA meetingre. Egyedül nem megy, gondoltam magányomban.

Szorongtam az első alkalomtól, de megálltam, hogy előtte ne igyak egy kortyot se. A társaság egyből befogadott. Elcsuklott a hangom, amikor rám került a sor és életemben először kimondtam: a nevem John, alkoholista vagyok. Attól kezdve rendszeresen jártam gyűlésekre, ez lett a standard esti program. Mentem minden este, egy héten hétszer. New York nagy város, mindig összejön egy AA csoport valahol, és könnyű megtalálni. Figyelmesen hallgattam a borzalmas sorsokat, mitagadás, némelyiket meg is könnyeztem. Gyakran elszorult a szívem, ahogy az emberek lecsupaszították lelküket vadidegnek előtt, ahogy megalázkodtak, ahogy vágytak a közönség megértő hallgatására, sőt a tapsra a végén. Közöttük otthon éreztem magam. Megtanultam, hogy annyira vagyunk betegek, amennyi titkunk van. Akkor kezdtem el olvasni is. Egy sorstárs kezembe adta a Nagykönyvet. Mi így hívjuk, a teljes címe hosszú. *Anonim Alkoholisták, az alkoholizmusból felépült sok ezer férfi és nő története*. Mint az enyém. Nem vagyok egyedül a problémáimmal, azt éreztem. Társaim vannak a bajban, sokan.

Tizenhat évig nem ittam egy kortyot sem. Meggyógyultam, gondolta mindenki, még én is. De amikor már az ember azt gondolná, elmúlt a veszély, akkor csapott be a ménkü. Igazából nem is tudom, mi volt az alkalom vagy indok, vagy hogy volt-e. De megintcsak a szokásos forgatókönyv szerint zajlott, először csak egy pohár. Én ostoba, azt hittem, ott meg tudok állni. Hogy létezik olyan, hogy mértékkel inni. Hát lehet, de nem egy alkalomra. A tizenhat év alatt pedig szép karriert futottam be a szakmámban. A tőzsdézést rég otthagytam, túl stresszes. Apám akkor fantasztikusan mellém állt, és lehetőséget adott, hogy folytassam a családi hagyományokat. Elkezdtem az egyik éttermünkben dolgozni. Kipróbáltam mindenfélét, a mosogatástól kezdve a fizetőpincérkedésig.

Igazából sose voltam arra kényszerítve, hogy dolgozzak, de szerettem volna valamit találni, ami leköt, amit élvezettel csinállok. Valami olyat, amit magam választok, amit nem kényszerítenek rám. Ki hitte volna, hogy egy mesterszakács veszett el bennem? Eleinte csak ismert recepteket újíttam fel, mint például a Titanic teljes első osztályú menüjét, lazac hollandi mártással, lyoni csirkemell, Lili bélszín, Waldorf pudिंग. Nagyon élveztem! Aztán elkezdtem irodalmi receptekkel kísérletezni, marinírozott hal Turbigo módra, két-felé vágott tojással, ha ez mond neked valamit. Viszont a legnagyobb sikere az általam megálmodott ételeknek volt. Lassan kezdtem saját nevet szerezni magamnak a vendéglátós elit között, amire így kimondva, hogy ugye vendéglátás, egyből kikerekedik az emberek szeme. Nagy ám ott a csábítás, hogy is gondolhatta egy visszaeső alkoholista, hogy ott józan marad egy életre. Utólag könnyű, ugye.

Ez a mélyrepülés három évig tartott. Egyszer lenn, máskor fenn, de inkább lenn. Szégyelltem elmenni AA gyűlésre, amikor ittam, és általában nem bírtam kivárni az estét, hogy ne igyak. Azért sokszor elmentem a józan napokon, mindig fogadkozva, hogy most aztán soha többet. Az nagyon jólesett, hogy senki nem ítelt meg, amikor bevalóltam, hogy megint megtévedtem, megint visszaestem. Nem ítélnek, nem ítéltetnek. A három év alatt háromszor vitt el a mentő, különféle okok miatt. Kétszer kerültem a

kijózanítóba. Többször próbálkoztam a szokásos bennlakásos alkoholgondozó intézettel is Minnesotában. A Béka fenéke nevű reptéri kocsmában, ahova mindig betértem egy utolsó koktéllra, mielőtt a limuzin felvett, előre köszönt az összes pincér. Az intézeti lakrészemben a papucsom már magától kitalált a vécébe, ahol harákolva és krákolva, sőt, gyakran zokogva, annyi órát töltöttem álmatlanul. Vagy negyedik alkalommal, amikor ismét saját felelősségemre távoztam, két napon belül iszonyatos gyomorfájdalmaim lettek. Hasnyálmirigyirák, gondoltam, szevasz tavasz, finito. De nem az volt, sokkal rosszabb. Megkíméllek a részletektől, de a többhónapos kórházasdi azzal végződött, hogy sztómás lettem. Ki vagyok vezetve, bizony, hatvan éves alig múltam, nézz rám, látszatra egy roncs vagyok, de élek! Mégpedig úgy élek minden egyes napot, hogy a mai nap a hátralévő életem első napja. Nem félek a holnaptól, mert láttam a tegnapot, és szeretem a mai napot.

Most is eljárok az AA gyűlésekre. Megyek mindennap, pedig talán már nem lenne szükségem rá. Tudom, ki vagyok, honnan jövök, és hová tartok. Amikor odafigyeltem a hibáimra, fejlődtem. Szüleimnek rég megbocsátottam. A nálam hatalmasabb erő rég helyreállította lelkem épségét. Vallom, hogy nincs is jobb tanító, mint a saját balsorsunk, ha tanulunk belőle. Mesélem a történetem, a teljes históriát a nyitott gyűléseken, ahova az első kiadású Nagykönyvet elhoztad. Ugye meglepődtél, mennyire érzékenyültem, amikor megengedted, hogy a kezembe vegyem? Megvettem a replikát, amikor megjelent a 75 éves évfordulóra, de az eredetit kézbe venni, az valami fantasztikus érzés. Én az egész életemet a Nagykönyvnek köszönhetem. Nem csoda, hogy kicsordult a könnyem, hogy megérinthessem. Meg kell vallanom, amikor először elzarándokoltam Bill W. emlékházába, sok minden megvilágosodott előttem. A *Stepping Stones* névre hallgató, eléggé eldugott helyen található rezidenciáról beszélek, keress rá az interneten. *Stepping Stones*, vagyis kövek, amikre lépünk, hogy átkeljünk a folyón. Hogy elérjünk a napsütötte sávig. Ott lett világos, hogy mindenkinek a saját harcát kell megvívnia. Magányos küzdelem ez, az alkohol és magam ellen, minden nap.

Bill Wilson háza az úttól távol benn az erdőben egykoriban mindig nyitva állt a küszködő sorstársak előtt. Hogy ő maga mennyit küszködhetett, csak akkor értettem meg, amikor átvittek a távolabb álló kis épületbe. Ez lényegében Bill dolgozószobájaként szolgált. Ma is ott az íróasztala, amin írták a Nagykönyvet, meg a tizenkét lépést is. A barna foltok az asztal szélére tett égő cigaretta nyomai. *Megáll az érz megálló*, Bill felesége, Lois csak így emlegette a házikót. Az ablakban a Jellinek-mellszobor, az alkohol ellen sokat tett egyének legnagyobb elismerése. Biztos tudod, hogy Bill W. volt az egyetlen, aki nem tudományos munkáért kapta. De azt ugye nem tudtad, hogy Jellinek félig magyar volt? Nem alkoholista, hanem kártyás és valutaüzér, amivel simán belefér a hazugok, csalók, tolvajok kategóriába, mint én vagyok. Aztán mégis hogy kikeveredett belőle, és milyen sokat tett értünk alkeszekért, ki gondolná? Ha ők meg tudták fordítani a sorsuk kerekét, nekem is sikerülni fog, meglátod. Csak szeressük a legjobbat másokban, és ne féljünk a legrosszabbtól!

Én már rég nem kesergek azon, ami nincs, hanem örülök annak, ami van. Most ennek az új cukrászdnának, amit az idén nyitottam. Te, egy fantasztikusan finom marcipán jön jövő héten. Ha van egy kis időd, ugorj be az éttermembe valamelyik nap. Mostanában süteményreceptekkel kísérletezek, semmi liszt vagy cukor, tisztára egészséges életmód, gyere el, de tényleg!

Függelék 2.

Ismeretés: Nevem John:

Az egyes szám első személyben írt történet akár egy AA-gyűlés jegyzőkönyve is lehetne. De nem az, mivel az AA tagjai tiszteletben tartják az AA által javasolt személytelenséget és önkéntes titokvállalást, beleértve vezetéknevük elhallgatását is. Ehelyett John kitálalt szereplő, és minden azonosság a valósággal a véletlenül alapul. Az előkelő és gazdag családból származó, alkoholista John élete vége felé tárja elénk sorsát, őszintén, minden kertelés nélkül. Az alkohollal egy életen át küzdő szenvedélybeteg legbelsőbb titkai tárulnak elénk, ahogyan mindennapjaiban megküzd szenvedélyével, a velejáró mindennapos kudarcokat is beleértve. John sorsa azt jelzi, hogy egyedül senki nem képes talpon maradni ebben a küzdelemben. Az egyén szilárd elhatározása az első lépés a gyógyulás útján, de nagy szükség van a védőhálóra, legyen az a család, a barátok vagy sorstársak közössége. John története nem könnyű esti olvasmány. Megbeszélése hasonló gondokkal küzdők körében talán reményt és támaszt nyújthat.

Függelék 3.

Kérdések:

1. Mi indíthatta el Johnt a lejtőn? Milyen egyéb körülmények járultak hozzá John betegségéhez?
2. Mi a szerepe a drogok könnyű hozzáférhetőségnek abban, hogy John a szenvedélyek rabja lett?
3. Élete melyik pontjain volt esélye Johnnak, hogy felhagyjon szenvedélyével?
4. Mi a szerepe a testi betegségeknek John történetében?
5. Hogyan segíthetett volna John családjá, barátnője és barátai? Mennyiben múltott a kudarcba fulladt próbálkozások sikere a főszereplőn és mennyiben a segítőkön?
6. Mi a vízváltozó John életében? Hol történt meg a valódi fordulat?
7. Megtörténhet-e hasonló Magyarországon? Mi lett volna John sorsa, ha nem New Yorkban, hanem Kisvárdán születik? Hol lenne ma John?

The screenshot shows the Rutgers University Libraries website. The main navigation bar includes 'Find', 'Services & Tools', 'Get Help', 'Places & Spaces', 'Info for...', and 'About'. The page title is 'R4R @ Rutgers: Reading for Recovery: For Addiction Professionals'. Below the title, there is a search box and a description of the resource. The page is divided into three columns: 'An Alcoholic Therapist's Fight' (featuring a book cover by Michael Pond Maureen), 'For Addiction Professionals' (with a text description of bibliotherapy), and 'Training in Bibliotherapy' (with an illustration of a person's head and hands). The footer includes 'Reading for Therapy in the Media'.

Majorné Bodor Ilona

Gyakorlati képzés az Eötvös József Főiskola Könyvtárában (1970-2013)

A főiskolán a könyvtár szak képzéséhez évtizedeken át kötődtem, kezdetekben hallgatóként, majd könyvtárosként, könyvtárigazgatóként, gyakorlati képzésvezetőként és oktatóként.

A Bajai Tanítóképző Főiskolán tanultam 1974-1977-ig tanító szakon. Abban az időben szakkollégium keretében speciálkollégiumot lehetett választani a tanító szak mellett, én könyvtár és rajz kiegészítő képzésben vettem részt. Ez volt az első találkozásom a könyvtáros szakmával. A tanítóképző könyvtárában az olvasóterem nyitva volt este 22 óráig, és ebben a tevékenységben mint hallgató vettem részt. 1984-től kis megszakítással könyvtárosként, majd 1992-től könyvtárigazgatóként dolgoztam a főiskola könyvtárában. A több mint négy évtizedes könyvtár szakos képzésbe bekapcsolódtam, számtalan tárgyat oktattam, gyakorlatot vezettem és szerveztem. Az országosan is nagyhírű bajai tanítóképzés mellett a könyvtáros képzésnek is volt rangja, ahol a szakmában elismert kiváló szakemberek óraadóként tanítottak, mint pl. Barátné Dr. Hajdu Ágnes, Dr. Csapó Edit, Dr. Fülöp Géza, Dr. Szabó Sándor. A körülmények szükségszerűen magukkal hozták a gyakorlat állandó változását, ezeknek éveken át részese voltam, és ezeket követve tekintem át a **gyakorlati képzés több évtizedes történetét**.

1. Speciálkollégium

1.1 Népművelő-könyvtár, könyvtár szakkollégium

A könyvtáros képzés a **70-es években** kezdődött könyvtár szakkollégium formájában a tanítóképzés részeként. A népművelő-könyvtár szakkollégium tárgyait vehették fel a tanító szakos hallgatók, és először 1975-ben kaptak erről betétlapot, igazolást (13 diák). Később a könyvtár és népművelő szakkollégium különvált a Közművelődési tanszék keretein belül. **1973-ban** nevelői, ifjúsági könyvtárat nyitott az intézet a gyakorló iskola épületében. A könyvtár szakkollégium hallgatói számára a főiskola és az általános iskola könyvtára színvonalas gyakorlóhely volt. Elsősorban ők látták el a főiskolai könyvtár olvasótermének délutáni és esti felügyeletét 16-22 óráig.^{1 2} között már évenként 25-28 fő szerzett középfokú könyvtáros végzettséget.³

2. Könyvtáros képzés a főiskolán

2.1 Diplomás könyvtár szakos képzés

Az **1994/95-ös tanévtől** a Művelődés és társadalomelméleti tanszék vezetője **Dr. Frick Mária** volt, az ő nevéhez kapcsolódik a diplomát adó könyvtáros képzés elindítása, majd hosszú éveken át a szak felelőseként a kurzust ő irányította, szervezte.

Önálló szakként **1994 szeptemberében** indult a 4 éves nappali és levelező tagozatos **könyvtáros képzés**, mely főiskolai diplomát adott. 1995 szeptemberében az I. évfolyamon 30 fő, a II. évfolyamon 46 fő, a budapesti kihelyezett tagozaton 96 fő tanult a könyvtár szakon. 1998-ban végeztek először a könyvtáros hallgatók.⁴

A rendszerváltást követően egyre több könyvtárban vezették be az integrált könyvtári rendszereket. A főiskola könyvtárában, az országban az elsők között, **1995-től alkalmaztuk az Aleph rendszert**. Nagy előny volt a hallgatók számára, hogy találkozhattak egy nagy integrált könyvtári rendszerrel a könyvtári gyakorlataik során, és szembesültek az informatika jelentőségével, a technika gyors térnyerésével. Már ekkor elindítottuk a számítógépes feldolgozást, a saját adatbázisunk kialakítását. A könyvtár teljes állományának a feldolgozását (180 ezer dokumentum) 2012-ben fejeztük be, minden típusú dokumentum szerepel az adatbázisunkban, ezekből kiemelném a szakdolgozatok adatbázisát. Pályázatok tették lehetővé ezt a nagy munkát, az adatfelvitelben sokat segítettek az általunk betanított hallgatók.

A könyvtár és a tanszék évek óta szoros szakmai együttműködés keretében végezte a diákok gyakorlatának megszervezését. Kezdetben elsősorban csoportokat fogadtunk, ám amikor a létszám megnőtt, és nem volt elég hatékony a munka végzése, a nagy létszámú csoportokat kisebbekre osztottuk, majd a minőségi gyakorlatszervezés érdekében az egyéni munkavégzést vezettük be, ezzel a könyvtárban töltött gyakorlati időt meghosszabbítottuk. A hallgatók gyakorlati képzésébe egyre több munkatársamat vontam be.

1996-1998 közötti időben a **csúcson volt** az oktatásban részt vevő tanulók létszáma, és emiatt a gyakorlati foglalkozások színtere bővült. A levelezős diákok számára lehetőséget biztosítottuk arra, hogy maguk választhassák ki gyakorlólhelyüket, amely elsősorban a lakóhelyükön volt.⁵

Az **1998/1999-2004/2005-ös** tanévig (7 év) a nappalis és a levelezős hallgatók gyakorlatát a könyvtár koordinálta, a gyakorlati képzés vezetőjeként többször átdolgoztam a tematikákat, feladatokat a tantervnek megfelelően. A szakmánk velejárója a könyvtáros képzés folyamatos megújulására történő törekvés, alkalmazkodás a megváltozott környezeti körülményekhez, a felhasználói és fenntartói elvárásokhoz.

2.2 Egy- és kétszakos könyvtáros képzés

2001/2002-ben indult utoljára a 4 éves képzés **könyvtár szak** néven, a **2002/2003-as** évtől **új elnevezéssel** a 3 éves **(informatikus-könyvtáros)** és a két szakos 4 éves **(informatikus könyvtáros-művelődésszervező)** kurzus bevezetésére került sor az új kreditrendszerű tanterv szerint.

Az egyszakos könyvtárosok 2004/2005-ben, a két szakos, 4 éves képzés utolsó csoportja pedig 2008/2009-ben végzett. Az utolsó egyszakos levelezős évfolyam 2008-ban, az utolsó diplomás levelezős évfolyam 2007-ben fejezte be tanulmányait.⁶

Az eltérő tantervek nagy kihívást jelentettek az oktatók számára, és ehhez alkalmazkodva különböző gyakorlati programokat alakítottam ki mint gyakorlati képzésvezető, összehangolva az elmélettel a gyakorlati feladatokat.

Dr. Bayerle Alajossal (fakultásigazgató-helyettes) – aki a gyakorlati képzés intézményi szintű irányítását végezte, koordinálta – együttműködve, **a feladatközpontú foglalkozásokat** tartottuk fontosnak, ezért a **kredit pontoknak** megfelelő nehézségű feladatokat készítettem, összehangolva a már meglévő elméleti ismeretekkel. A mentorok a felkérő levél mellett értékelési szempontokat kaptak, ami alapján az igazoló lapokat kitöltötték, a diákokat minősítették. A hallgatók között sok volt a levelezős, akik már könyvtárban dolgoztak, nekik felmentést adtunk, aminek a kritériumait pontosan meghatároztam.⁷

Már ekkor megjelenítettük a honlapon a szükséges dokumentumokat, azonban még a diákokkal történő személyes kapcsolat volt a jellemző a konzultációk alkalmával, később ez a kommunikáció elsősorban elektronikus formában történt.

2001-től 2005-ig 647 hallgató szerzett tapasztalatokat könyvtárunkban. A gyakorlatban eltöltött idő változó volt, 1-1 főnek szemeszterenként 20 órától 160 óráig terjedt, a képzés típusától függően. A diákok között voltak informatikus könyvtáros művelődésszervező, könyvtáros, informatikus könyvtáros, diplomás informatikus könyvtár szakos nappali és levelező tagozatos hallgatók is, sőt az eszéki egyetemről is fogadtunk diákat pályázati támogatással. A főiskolások szakmai ismereteinek megszerzéséhez, bővítéséhez nagy segítséget nyújtott könyvtárunk, amely már 2001-től nyilvános könyvtárként működött.⁸

2004/2005-ös év újabb kiemelkedő időszak volt a jelentkezők létszámát tekintve, **230 diák** iratkozott be könyvtár szakra. Ebben a tanévben egy nappalis és hat levelezős csoport volt.⁹ A könyvtár nem csak a főiskola hallgatóinak gyakorlati képzését végezte, hanem más felsőfokú intézmények diákjait is fogadta, sőt külföldi felsőoktatási intézmény hallgatóit is.

A képzési idő rövidülésével a hallgatók előbb találkozhattak a gyakorlattal. A diákok saját maguk által meghatározott időbeosztásban, egyénileg végezheték a gyakorlatukat. Nemcsak az egyes munkafolyamatokat ismerhették meg könyvtárunkban, hanem átfogó képet kaptak az egész rendszerről. Sokat segítünk abban, hogy a hallgatók az elméleti ismereteiket a gyakorlatban is kipróbálhassák, a szakmát jobban megismerhessék. A **gyakorlatorientált képzés** bevezetésével megvalósult az egységes, feladatközpontú munkavégzés, az **órák száma megnövekedett** és ezért a gyakorlatot a hallgatók elsősorban nyáron tudták megvalósítani. Az évek során a gyakorlóléhelyek száma folyamatosan bővült. Az intézményvezetőkkel jó kapcsolatot alakítottunk ki, szívesen fogadták hallgatóinkat. Az állandó visszajelzéseket figyelembe vettük, fejlesztésekkel biztosítottuk a gyakorlat megfelelő minőségét. A könyvtárban dolgozó hallgatók közül ketten a könyvtár dolgozóivá váltak, kollégáink lettek, de a többi gyakornokkal is sikerült megszerettetni ezt a pályát, a könyvtáros munkát, ezt bizonyította, hogy szinte mindenki szeretett volna maradni, nehéz szívvel váltak meg könyvtárunktól.

2.3 A Könyvtártudományi Tanszék megalakulása

2005-ben Dr. Fischerné Dr. Dárdai Ágnes tanszékvezetői irányításával alakult meg a **Könyvtártudományi Tanszék**. Később a tanszék Könyvtártudományi szakcsoporttá alakult, a szak felelőse **Dr. Csapó Edit** lett, aki egyben e szak budapesti tagozatának a vezetője is volt.

A gyakorlati képzés során megszerezték a hallgatók azokat a jártasságokat és készségeket, amelyek szükségesek voltak a könyvtári-informatikai munkafolyamatok szakszerű elvégzéséhez. A szakmai gyakorlatot több könyvtárban teljesítették három féléven át (45, 45, 135 órában, kreditértéke 15). Külön hangsúlyt helyeztünk arra, hogy **a főiskola könyvtára elsődleges gyakorlólé hely** legyen. Ebben az időben a hallgatók gyakorlólé helyei: EJF Könyv- és Médiatár, EJF Gyakorlóiskola könyvtára, Kiscsávolyi Általános Művelődési Központ könyvtára, Újvárosi Általános Művelődési Központ könyvtára, Türr István Múzeum könyvtára, Ady Endre Városi Könyvtár, illetve a levelezős hallgatók számára az országos könyvtári hálózat bármely könyvtára.¹⁰

A tanszékkal együttműködve határoztuk meg az elméleti és gyakorlati képzés arányait és feladatait, így megvalósulhatott az elméleti ismeretek hatékony alkalmazása.

2.4 A Bologna-rendszer bevezetése

2006/2007-es tanévtől a Bologna-rendszert vezették be az egyszakos informatikus könyvtáros képzésben (BA tanterv).

Az oktatás belső struktúrája megváltozott, a célok között kiemelt szerepet kapott az általános ismeretek nyújtása, mely igazodott a munkaerőpiac által elvárt interdiszciplináris kompetenciák és tudáskészlet igényeihez. Ezen a szakon csak egy szakirányt (iskolai könyvtári szakirány) vehettek fel a hallgatók. Kiemelt gyakorlólé helyek voltak az EJF Könyv- és Médiatára és az EJF Gyakorló Általános Iskola Könyvtára.¹¹

2006-ban létrehozták a **Gyakorlati Képzési Bizottságot**, melynek elnöke **Dr. Besir Anna** volt. A bizottság létrehozásának célja a különböző szakok gyakorlati képzésének összehangolása. Ennek eredményeként a könyvtár szakosok gyakorlatának finanszírozása a levelezős, a nappalis és a többi gyakorlat (tanító, óvodai, andragógia és művelődésszervező) tekintetében egységessé vált (a kredit értékeket figyelembe véve).¹² Továbbra is elsődleges képzési hely volt könyvtárunk, ahol a könyvtár szakos nappalis és levelezős hallgatóink csoportosan és egyénileg is gyakorlati képzésben vettek részt.

Amíg a gyakorlatvezető kollégák finanszírozása nem volt megoldott, a nappali képzés tekintetében a gyakorlat színtere kizárólag a főiskola könyvtára volt. A gyakorlatvezetők pénzbeli elismerése után a képzőhelyek száma kiteljesedett, de később, a képzés utolsó éveiben ismét finanszírozási gondok léptek fel.

2.5 Az akkreditált könyvtár szak

2007-es évben A MAB (Magyar Akkreditációs Bizottság) ellenőrző látogatása a gyakorlati képzést is érintette. A könyvtár szak és a könyvtár pozitív, elismerő visszajelzést kapott. 2009-ben végeztek az új rendszerű 6 féléves IK BA (informatikus könyvtáros, Bachelor of Arts) szakos hallgatók, szintén ebben az évben végzett az IKM (informatikus könyvtáros-művelődésszervező) évfolyam. **A tanulmányi idő rövidülésével** az alapvető szakmai ismeretekkel előbb találkozhattak a főiskolások, ami a gyakorlati képzést is befolyásolta. A könyvtárban végzett gyakorlatok alkalmával a hallgatók érdeklődése az informatikai ismeretek, az adatbázisok és a távszolgáltatások iránt hangsúlyosabb lett.

2009-ben a Könyvtártudományi szakcsoport a könyvtárba költözött, az irodákat három kutatószobában alakítottuk ki. Az országban egyedül **Baján** valósult meg a **könyvtáros képzés könyvtáron belül történő oktatása**. A hallgatók összes óráját a könyvtárban tartották a kollégák. A kor igényeinek megfelelő, kiváló infrastruktúrával

biztosítottuk és más oktatók számára is lehetővé tettük a könyvtáron belüli színvonalas órák megtartását.¹³

2010-2013 között a **szakfelelősök** személye évenként változott, 2010-ben **Bujdosóné Dr. Dani Erzsébet**, 2011-ben **Dr. Dippold Péter**, 2012-ben **Dr. Gyurcsó Júlia** látta el a szakcsoportvezetői teendőket. A gyakori személyi változások ellenére az oktató kollégák és a könyvtár között ebben az időben magas színvonalú együttműködés alakult ki, az oktatói munkát két munkatársam bevonásával segítettük.

A hallgatói igényeket figyelembe vették az oktatók és 2010-2013 között az informatikus könyvtáros BA alapszakon **három szakirány közül is (iskolai könyvtári, minőségmenedzsment, web-programozó)** választhattak a diákok. A szakirányokon folyó képzések és továbbképzések **infrastrukturális háttere** (pl. új könyvtárpépület, könyvtári szakirodalom, informatikai fejlesztések) – pályázatok, főiskolai beruházások és egyéb fejlesztések eredményeként – **folyamatosan bővült.**¹⁴

A főiskola könyvtára ideális helyszín volt az informatikus könyvtáros hallgatók (2., 3. és 5. félévben esedékes) gyakorlati oktatásához (nappali: 45/45/135 óra) (levelező: 15/15/45 óra). „A főiskolai könyvtár személyi és tárgyi feltételei kiválóan megfeleltek a szakképzés elvárásainak. A könyvtári gyakorlattal kapcsolatban, a továbbiakban is minden szükséges információ, nyomtatvány (nappalis és levelezős gyakorlati program, felkérő levél, befogadó nyilatkozat, igazolás a könyvtári gyakorlat teljesítéséről) elérhető és letölthető volt a könyvtár honlapjáról”.¹⁵

„**2010.** július 15-17-ig (**600 fős országos rendezvénynek** adott otthont az Eötvös József Főiskola Könyvtára, itt került sor a **Magyar Könyvtárosok Egyesületének 42. vándorgyűlésére.** A szervezés, a koordinálás nemcsak nagy munka volt, hanem hihetetlen élmény is, a kiscsoportos munka felértékelődött a készülődés folyamán. Részt vett a megvalósításban a főiskola 11 könyvtáros hallgatója is, akik lelkesen, fiatalos lendülettel dolgoztak.”¹⁶

2010–2012 es években a könyvtár szakon tanulók gyakorlatát munkatársaimmal továbbra is szerveztük, a könyvtárban tartott órák feltételeit koordináltuk. Mivel **2002/2003-as** tanévtől a könyvtár szakot **átnevezték informatikus könyvtáros szakra**, a szak állami támogatást kapott. Ettől azt reméltük, hogy nagyobb érdeklődés lesz a szak iránt, több hallgatót tud felvenni a főiskola, és így átvészeli ezt a nehéz időszakot.

A kezdeti fellendülés után azonban az évek során a létszám folyamatosan csökkent, és a radikális létszámvisszaesés miatt a **2012/2013-as** tanévben szervezeti átalakítás történt a főiskolán, melynek eredményeként a Társadalomtudományi Intézet működése és azon belül **az informatikus könyvtáros szak indítása** a Szenátus döntése alapján **felfüggesztésre került.** A II. évfolyam hallgatóit a Pécsi Tudományegyetem vette át, a végzős évfolyamosok pedig Baján maradhattak és 2014 tavaszán diplomájukat az Eötvös József Főiskolán vehették át. Ezzel „befejeződött” a több mint négy évtizedes bajai könyvtáros képzés.

3. Külföldi kapcsolatok, gyakorlatok

Az Eötvös József Főiskola részéről **Dr. Majdán János** rektor úr kezdeményezte, hogy a könyvtár szakos hallgatók külföldi könyvtárakban is végezhesenek nyári gyakorlatot.

A rektor úrral írásban megkerestük a horvát konzult és a kulturális szakállamtitkárt, melyben kértük, hogy államközi szerződés keretében támogassák hallgatóink külföldi gyakorlatát.

A személyes kapcsolatoknak, a két intézmény együttműködésének köszönhetően három hallgatónk az **eszéki Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ** könyvtárában dolgozott 2009. és 2010. év nyarán, két hetet. Ez a magyar oktatási centrum a kelet-szlavóniai és baranyai magyarság szolgálatában tevékenykedik. Horvátországban ez az egyetlen központ, amelynek keretén belül négy egység működik: óvoda, általános iskola, középiskola és kultúrház.

Az intézmény igazgatója, **Kucsera Bandi**, fontosnak tartotta, hogy könyvtára méltó helyen, rendezett körülmények között szolgálja a magas színvonalú magyar nyelvű oktatást.

A bajai hallgatók segítettek a dokumentumok rendezésében, és ennek eredményeképpen az itt található értékes könyveket a tanárok és a diákok hatékonyan tudták használni, gyorsan, jól tájékozódtak a szakszerűen elhelyezett állományban.

A rektor úr kérésére a horvátországi gyakorlatot megszerveztem, tapasztalataimat átadtam, és a hallgatók a következő évben fejezték be az elkezdett munkát. Mindkét fél részéről sikeresnek mondható volt ez a kezdeményezés.¹⁷

4. Hallgatók és pályakezdő könyvtárosok a főiskola könyvtárában

4.1 Végzett hallgatók a könyvtárban

A végzett hallgatóink közül sokak számára, évek óta lehetőséget biztosítottunk a főiskola könyvtárában a gyakorlat megszerzésére.

1998-2008-ig közhasznú, ill. pályakezdő tapasztalatszere formájában a munkaügyi központ támogatásával 14 főt alkalmaztunk. Két főt több mint egy évig, 2 főt csak négy hónapig, 10 főt pedig egy évig tudtunk foglalkoztatni, gyakorlatszerzés céljából. A Dél-alföldi Regionális Munkaügyi Központ Bajai Kirendeltsége a megváltozott jogszabályok miatt a pályakezdő fiatalokat a START kártyával segítette, ezt a lehetőséget 1 főnél vettük igénybe.

4.2 Hallgatói munka a könyvtárban

2006-ban 4 könyvtár szakos hallgató, **2007-től már csak egy fő** segítette munkánkat az olvasószolgálatban és a katalogizálásban.

2008. április 25-én adtuk át az új könyvtár épületét. A költözködés során lehetőségük volt hallgatóinknak arra, hogy diákmunkát vállalva részt vehessenek egy nem mindennapi feladat megvalósításában, és ez számukra pénzbeli juttatást is jelentett. Két hónap alatt végeztük el a nagy munkát, 81 diák segítségével, akik 3226 munkaórát teljesítettek. A 200 ezer dokumentum átszállítását 10 fuvarral oldottuk meg (ez 2395 doboz volt).¹⁸

Az új könyvtárban a nyitva tartásunk idejét meghosszabbítottuk, este 19 óráig folyamatosan tartottunk nyitva. Ehhez és a retrospektív katalogizálás folytatásához hallgatói segítséget vettünk igénybe. 2008-ban 6 főt, 2009 szeptemberétől pedig már csak négyet tudtunk alkalmazni.

2011-es évben takarékosági okokból (2 hallgató csak május végéig dolgozott) a nyitva tartási időnk szeptembertől 1 órával csökkent.

Nagyon népszerű volt ez a foglalkoztatás a diákok körében, hiszen egyrészt gyakorlatot szerezhettek, láthatták a munkafolyamatok összefüggéseit és anyagi juttatást is kaptak. Mivel a feltétele ennek a szakmai alkalmasság mellett a hallgatói jogviszony volt, a végzettek újabb szakokra iratkoztak be azért, hogy továbbra is a könyvtár alkalmazásában maradhassanak.

Összegzés

A **rendszer váltás után** a felsőoktatási képzés megváltozott, a nagy társadalmi elvárás következtében a diplomát szerzők száma ugrásszerűen megnőtt, másrészt a munkaerőpiac újabb területein vált fontossá a magas szintű tudással és diplomával rendelkező munkavállaló. Magyarországon az **1997. évi könyvtári törvény** rendszerbe szervezte a könyvtári ellátást, ezek intézményeit és folyamatait. Ez a könyvtári törvény rendezte a finanszírozási kérdéseket, a könyvtárak fenntartását szabályozta, hatása kiemelkedő jelentőséggel bírt a könyvtárak tekintetében a képzések, új könyvtárak építése és a minőségbiztosítás területén egyaránt.

A társadalmi változások kedveztek a könyvtáros képzésnek, mely később önálló szakká és **egyre népszerűbbé vált az elhelyezkedési lehetőségek bővülésével. Ez a folyamat Baján is lejátszódott**, ahol a város két korábbi önálló felsőoktatási intézményének 1996-ban történt egyesülése után a könyvtárosok tanítására **önálló tanszéki** keret jött létre. Az intézmény anyagi stabilitását, más – akkor leszálló ágban lévő – képzések fenntartását, más szakok mellett ez a szak biztosította.

A felsőoktatásban radikálisan megváltozott a helyzet, a **2006-ban bevezetett bolonjai folyamat** kiteljesedése után, a munkaerőpiacon is telítettség állt be, és valószínűleg ez is **csökkentette a képzés iránti igényt**. Végezetül említést kell tenni az ebben az időszakban érettségiző diákok pálya- és képzési hely választásáról, melyben gyakran nem a közelség, vagy a szakmai minőség, hanem a végzés utáni elhelyezkedési lehetőség játszott szerepet.

Így indult meg a kisebb vidéki főiskolákon és egyetemeken a hallgatói létszám csökkenése, s kezdtek a nagyvárosok intézményeibe jelentkezni a diákok. A hallgatói létszám csökkenése sajnos nem állt meg annak ellenére sem, hogy komoly beruházásokra került sor Baján, **2008-ban adták át a gyönyörű aulát, a könyvtárat, a nagyelőadót és a kollégium épületét a Sugovica partján**. Az infrastruktúra, a környezet kiemelkedő színvonalú volt könyvtárunkban, hiszen egy minden igénynek megfelelő új épületben szolgáltathattunk.

Az Eötvös József Főiskola megpróbált versenyben maradni, de a hallgatói létszám fokozatos csökkenése jelezte, hogy a lehetőségek növekedése ellenére az intézmény már nem tartozik a népszerű helyek közé. E kényszerű helyzetben a főiskola átgondolta a szakstruktúráját és a szervezeti felépítését, **és szenátusi döntéssel megszüntette a karokat, s intézeti keretben folytatta további működését**. Az időközben informatikus könyvtáros szakra átnevezett és a természettudományos kapcsolata miatt állami támogatású hallgatók felvételét is lehetővé tévő szakon a **radikális visszaesés miatt a Szenátus a könyvtár szak „felfüggesztése” mellett döntött** (a könyvtár szak mellett az andragógia, nemzetközi tanulmányok szakokat is felfüggesztették).

Így fejeződött be Baján az informatikus könyvtáros szakemberek képzése. Bár a **szak** nem megszűnt, hanem ideiglenesen **felfüggesztésre került**, mégis úgy tűnik, hogy a

közeli jövőben nem indul újra Baján. Ugyanakkor a **bajai főiskolának** van egy **négy évtizedes képzési múltja**, az ehhez kapcsolódó **gyakorlati oktatás történetét** tekinttem át.

Az országban a könyvtáros képzés további alakulása fontos, hiszen nemcsak a könyvtárosok, hanem a könyvtárak jövőjének is záloga.

JEGYZETEK

1. Hadnagy János - Juhász Károly (szerk.): A Bajai Tanítóképző Intézet évkönyve 1970-1976. Baja, Bajai Tan. Int. Ig., 1976. 40-42.
2. Fekete Bertalan - Juhász Károly (szerk.): A Bajai Tanítóképző Főiskola évkönyve 1976-1981. Baja, Bajai Tanítóképző Főiskola Főigazgatósága, 1981. 42-44., 38-40.
3. Keszthelyi György (szerk.): Az Eötvös József Tanítóképző Főiskola évkönyve 1981-1986. Baja, EJTFF Főigazgatósága, 1986. 67-69., 65-66.
4. Varsányi György (szerk.): Az Eötvös József Tanítóképző Főiskola évkönyve 1991-1996. Baja, EJTFF főigazgatója, 1996. 63-67.
5. Albertné Herbszt Mária (szerk.): Az Eötvös József Főiskola évkönyve 1996-2001. Baja, EJTFF főig., 2001. 70-74.; 182-189.
6. Vass Csaba: Az informatikus könyvtáros szak gyakorlati képzésének helyzetelemzése (2002-2006.) In: Besir Anna (szerk.): Gyakorlati képzés: Helyzetelemzés (2002-2006.) (kézirat) Baja, EJTFF, 2007. február
7. Majorné Bodor Ilona: Gyakorlati képzés 2005/2006. I. félév (Helyzeteleírás, javaslatok) (kézirat) Baja, EJTFF KM, 2006. január 18.
8. Majorné Bodor Ilona: A főiskola Könyv- és Médiatára. In: Az EJTFF évkönyve 2001-2006. Baja, EJTFF Kiadó, 2010. 133-140.
9. Majorné Bodor Ilona: Könyvtári gyakorlat 2003/2004-2008/2009 (kézirat) Baja, EJTFF KM, 2009.
10. Fischerné Dárdai Ágnes - Stohl Róbert: A Könyvtártudományi Tanszék. In: Az EJTFF évkönyve 2001-2006. Baja, EJTFF Kiadó, 2010., 65-66.
11. Sári Mihály - Sifter József: A Könyvtártudományi Tanszék (Andragógiai és Könyvtártudományi Intézet, Könyvtártudományi szakcsoport) (kézirat) Baja, EJTFF, 2009.
12. Besir Anna (szerk.): Gyakorlati képzés: Helyzetelemzés (2002-2006.) (kézirat) Baja, EJTFF, 2007. február
13. Majorné Bodor Ilona: A Főiskola Könyv- és Médiatára. In: Az EJTFF évkönyve 2009-2010. Baja, EJTFF Kiadó, 2010. 89-92.
14. Gyurcsó Júlia: Könyvtártudományi (informatikus könyvtáros) szakcsoport (2010-2013) (kézirat) Baja, EJTFF, 2014.
15. Gyurcsó Júlia: Gyakorlati képzés az informatikus könyvtáros szakcsoportban (2010-2013) (kézirat) Baja, EJTFF, 2014.
16. Majorné Bodor Ilona: Nagysikerű találkozó Baján. In: Ötvözet 2011. február 5-6.
17. Kérelem a hallgatók gyakorlati képzésének támogatásához, Ljiljana Pancirov főkonzul és Dr. Schneider Márta kulturális szakállamtitkár részére. (kézirat, levél) Baja, 2009. szeptember 9.
18. Majorné Bodor Ilona: Év végi összefoglaló (kézirat) Baja, 2008. december

A 30 éves Könyvtárostanárok Egyesülete köszöntése

Üdvözlét az egybegyűlt ifjúságnak! Mindenekelőtt a harmincéveseknek, akikkel együtt kezdtem magam is a „szervezkedés” három évtizeddel ezelőtt. Azután a húsz-huszonöt éveseknek, akik a daliás kilencvenes években csatlakoztak hozzánk. És persze üdvözlét a kamaszkorukat élő tinédzsereknek, akik már ebben az új, tudásalapúnak remélt-mondott évezredben lettek egyesületi tagtársaink. Végül külön üdvözlét jár a még csak idén közénk pottyánó „egyesületi kisdedeknek”. De a legfőbb üdv az emberi léptékkel mérve életerős, virágzó korszakát élő Egyesületünknek!

Akik engem közelebről ismernek, ismerhetik az inkább érdes smirglire, mint puha bársonyra emlékeztető lelki karakteremet. Őket fogom meglepni azzal a vallomással, hogy amikor néhány perce beléptem ide, a Fáklya Klub hideg-rideg színháztermébe, váratlan, furcsa melegség árasztott el: összeszorult a szívem, majdhogynem könnybe lábadt a szemem a föltoluló emlékektől.

Ötvenen kapaszkodtunk itt össze egy közös célért 1986. november 28-án. Összekapaszkodtunk, és megalakítottuk a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Iskolai Könyvtáros Szekcióját. Akkor az ülés elején megválasztottak engem jegyzőkönyvvezetőnek, és az ülés végén a jegyzőkönyvbe a saját nevemet is beírhattam a vezetőségi tagok közé, Tóth Gyuláné Király Katalin elnök asszony, Ugrin Gáborné titkár, Ballér Endréné, Föhrhéc Vera, Paulheim Kinga és Szabó Sándor tanár úr neve után.

Némi ellenszélben indultunk akkor, mert az anyaegyesület, az MKE prominens személyiségei közül többen rossz szemmel nézték, hogy kiváltképp a jól működő Ifjúsági Szekcióból. Elég hamar megszoktuk azután a kedvezőtlen szélirányt, hiszen kettős szakmánk határvidékén a könyvtárosoknak „csak” tanárok, a tanároknak „csak” könyvtárosok voltunk: így azután akármerre fordultunk, gyakran kaptunk szembeszelést.

Öt éven át jártuk a szekció-óvodát, míg 1991-ben előléphettünk szervezetté, bár még mindig az MKE-családban, de az új helyzet már némi önállósulással is járt. Mondhatnám, hogy például magunk csomagolhattuk el a magunk készítette tízórait, de igazságtalan lennék, ha nem ismerném el: „zsebpénz” formájában is izmosodott a részleges önálló-

ságunk. Végül alig tízévesen hirtelen nagykorúvá, mondhatni felnőtté váltunk, amikor 1997-ben megalakult a KTE, vagyis MKE tagszervezetből a saját lábunkra álló önálló egyesület lettünk, és így járjuk a magunk útját azóta is.

Mi, akik itt voltunk harminc éve, és akik még élünk abból a csapatból, alighanem mind nyugdíjasok vagyunk már. Kivéve persze azokat, akikről az évek során fájo szívvel végleg elbúcsúztunk: ők egy magasabb egyesületbe emelkedtek angyalszárnyakon. Mi pedig, akik még itt vagyunk az alapítók közül, olykor tátott szájjal bámulunk csak az utódokra, amikor azt halljuk-látjuk, hogy könyvtáros blogon, levelezőfórumon, vagy olvasásportálon meg nemzetközi könyvtárostanár honlapon „szakmáznak”, és könyvtárak éjszakáját, internet fiesztát, meg meg könyvtáros világnapot, sőt világhónapot szerveznek.

Mi nem fabrikáltunk portfóliót és nem tettünk pedagógus szakvizsgát, mi kódex nélkül próbáltunk etikusak lenni, mi klik(k)et csak a tantestületben láttunk (nem is egyet), és mi nem ismertünk OFI-t, csak „ofót”. Mi nem cseréltünk könyvjelzőt és nem szerveztünk skype-projektet, és nálunk a Nagy Könyvelhagyás mindig a tanév végére esett, és minket a hideg rázott, ha eszünkbe jutott olyankor a bűvös százalék, a **káló**.

Szinte már kezdenék szégyellni magunkat a tudatlanságunkért, ám ekkor - mentő ötlet gyanánt - váratlanul megkérdézzük valamelyik „kiskartársnőt”, hogy szerinte lekerült-e már a commodore 64-es a COCOM listáról, és hogy volt-e Olvasó Népért anketon a Hazafias Népfrontnál. (Mert az olyan, mint az indigó, hogy mindent és mindenkit összefog... Jó, de mi az az indigó?) Aztán gyorsan megkérdézzük még azt is, hogyan tartja nyilván a diafilmeket és a bakelitlemezeket, és hogy hová rakja az osztólapokat a keresztkatalógusban, és hogy milyen utalókat használ, és hogyan képezi a gótikus műemléktemplomok réz esőcsatornáinak tartóvasa ETO számát.

Aztán még mielőtt a „kiskartársnő tudatlansága miatti bánatában világgá bujdosna, megnyugtatójuk hamarjában: vannak dolgok azért, amelyek összekötik a rüt óvilágot ezzel a szép újvilággal. Itt van mindjárt az egykönnyűség – többkönnyűség örökzöldje. Mi annak idején a központi tankönyvellátásból és az egykönnyűségből a sokkönnyű tankönyvpiacon megérkező iskolában próbáltunk beletanulni iskolai könyvtárosként az új feladatokba. És a mostaniak? Ugyanezt teszik – csak éppen fordítva. Nekünk se volt könnyű, – de nekik se könnyebb.

No meg összeköt példának okáért a szakfelügyelet! Mert az a mi időnkben is volt, majd elmúlt, de lett helyette szaktanácsadás, és az új világban is már csak volt, majd elmúlt, de lett helyette tanfelügyelet, ami az óvilágban is volt, de nem a szakfelügyelet után, hanem annak előtte... Világos!?

És persze örök időkre összeköt a „3/1975. (VIII. 17.) KM-PM számú együttes rendelet. a könyvtári állomány ellenőrzéséről (eltározásáról) és az állományból történő törlésről szóló szabályzat kiadásáról”, amely mindent és mindenkit túlél, mint a karácsonyi beigli.

Valójában pedig mindenekezt fölülmúlóan erős kötőanyagunk maga a közös szakmánk, amelynek ilyen-olyan elemei így-úgy változhatnak, háttér-körülményei javulhatnak vagy romolhatnak, de a lényege időt állóan megmarad.

A legvégére hagytam a legerősebb kötelékeket, még ha róluk hajlamosak is vagyunk olykor – magán-, egyesületi, szakmai csatározásaink közepette – simán megfélekezni. Ők a tanítványaink és a kollégáink, ők a „használók”, akiknek szükségük volt és van a munkánkra, és akikre szükségünk volt és van, hogy végezhessek a munkánkat.

Jós nem vagyok ugyan, de azt bátran állítom, hogy húsz év múlva, a félszázados egyesületi rendezvényen az addigra nyugdíjassá lett mostani derékhad épp úgy kapkodja majd a fejét és tátja a száját az akkori szakmai tolvajnyelv hallatán és az akkori szakmai újdonságok láttán, mint mi, mai nyugdíjasok, egykori alapítók itt és most...

Arra inkább nem tippelek, hogy „háromperhetvenötös” lesz-e még akkor is, de arra igen, hogy a szakmánk élni fog, mert lesz iskola, az iskolában lesz könyvtár, a könyvtárban lesz könyvtárostánár – és ott lesznek a gyerekek is.

Ha pedig mindez így lesz, akkor lesz –, mert kell, hogy legyen – Egyesületünk is!

Elmondta 2016. november 23-án a Fáklya Klubban

Balogh Mihály
alapító, 1991 és 1997 között elnök

Országos Széchényi Könyvtár – KönyvTÁrIat VI. 'TestesÉvad'

Könyvtárunk ingyenes irodalmi és kultúrtörténeti programsorozata a 2016/2017-es évadban a TESTRől szól a művészetek és a tudományok, vagy egyszerűen csak a lélek szemszögéből: SZÁJ, TEKINTET, LÁB, MÁJ, SZÍV, HAJ, AGY és LÉLEK. Testünk médium. Rajta keresztül mutatjuk meg a látható világnak láthatatlan valónkat. A test az eszközünk a testetlen megmutatására.

Az egyes testrészekre épülő sorozat egyben új, friss szempontrendszert is kínál, lehetővé teszi, hogy olyan kuriózumokat emeljünk ki művelődés- és irodalomtörténetünkéből, amelyek másként nehezen volnának közös kontextusba helyezhetők, így például az agyunk alkalmazkodóképességéről alkotott képzetek vagy a testnormák változásai a művészettörténetben. Bár kiváló előadónk kultúrtörténeti érdekességek szempontjából ragadják meg a tárgyat, mindvégig szem előtt tartják a külső és a belső tartalmak egymásra hatását.

Az ötven perces előadásokat számos közreműködő, ill. rövid művészeti produkciók színesítik, de lehetőség lesz kérdezni is a szakértőktől, előadóktól.

2017. február 16.: HAJ | Hajunk, nyakunk és tekervényei
Tátrai Zsuzsanna

2017. március 23.: AGY | Rejtett barázdák
Csókay András

2017. április 20.: LÉLEK | Testestül-lelkestül
Pál Feri atya

A TestesÉvad rendezvényei nyilvánosak és ingyenesek
az NKA támogatásának köszönhetően.

Nagy Attila

Visszapillantás és távlatok

25 éves a Magyar Olvasástársaság

16 nap eltéréssel két szakmai civil szervezet közgyűlésén vehettem részt a közeli múltban. 2016. november 28-án a *Hauszmann* által tervezett Budapesti Műszaki Egyetem K épületének dísztermében – a szigorú szakmai program mellett – az 1891-ben alakult Magyar Pedagógiai Társaság működésének 125. évfordulójáról emlékeztek meg. November 12-én pedig az ugyancsak *Hauszmann Alajos* által készített tervek alapján épült Budavári Palota F épülete, az OSZK VI. emeleti tanácsterme a Magyar Olvasástársaság (HUNRA) esedékes tisztújító közgyűlésének volt színtere. Megállíthatatlan asszociációk sora! A 19 – 20. századfordulón máig megismételhetetlen virágzás a magyar gazdaságban, Budapest építészetében, a boldog békeidők gyakori, jogos emlegetése, a jelzett alkotó fantasztikus építész pályafutása, de 100 éve 1916 őszén már jó két éve dül a „nagy háború”! (A soha többé nem felejthető trianoni árnyék ismételt és óhatatlanul élénk vetül.) Most éppen 2016-17 fordulóján vajon még béke vagy már háború van itt Európában?

1991. október 31-én az OSZK VIII. emeleti társalgótermében 63 kolléga részvételével megvitattuk, majd elfogadtuk a Magyar Olvasástársaság alapszabályát, vagyis kimondtuk a Nemzetközi Olvasástársaság hazai tagszervezetének megalakulását. Fényképszerűen él bennem a délutáni verőfény, a zsúfolt terem. Velem szemben az MTA Nyelvtudományi Intézetének vezető munkatársa, *Gósy Mária*, *Horváth Zsuzsanna* az OKI-ból, *Kovács Emőke* és *Csabay Katalin* gyógypedagógusok, *Adamikné Jászó Anna*, a Budapesti Tanítóképző Főiskola tanára, mellettem *Vidor Miklós* író, könyvtárosok (*Bartos Éva*, *Kucska Zsuzsa*, *Rambáb Mária*) nagyobb, gyakorló pedagógusok kisebb csapata, könyvtárszakos főisko-

lai hallgatók csoportja, szociológusok, kiadók, tankönyvírók, szerkesztők képviselői. S akít a protokoll szabályai szerint talán elsőként kellett volna említenem, az előkészítés hosszú, éveken át tartó folyamatában leghűségesebb kollégánk, ebben az ügyben munkatársunk *Kádárné Filőp Judit*. Társaságunk alapvetően az olvasás, az írásbeliség színvonalának fejlesztéséért végzett szakmaközi (interdiszciplináris) összefogásnak, együttes kezdeményezéseknek kívánt, máig kíván élesztője és szervezője lenni. Amint negyedszázada megfogalmaztunk: „*Hazai vizsgálataink évtizedek óta a stagnálás, (újabban a kifejezett romlás, értékesztés), az európai élményről való leszakadás tendenciáját jelzik.*” (Nagy Attila: Színre lépett a HUNRA. In: Könyvtári Figyelő, 1992/2) A fentiek inkább ismételt, de részben máig ható érvényességét sajnos a legfrissebb PISA 2015-ös kutatási adatok – mélyen elgondolkodtató, kritikus önvizsgálatra készítő módon – betűhíven igazolják! A finn, az észti, a lengyel eredmények, valamint Szingapúr példájának, az okok és következmények rendszerének részletes elemzése kihagyhatatlan azonnali kötelességünk!

A megalakulást követően a bírósági bejegyzést bevárva 1992. február 28-29-én megtartottuk első közgyűlésünket. A konferencia gerincét adó szakmai előadásokban *Horváth Zsuzsanna* az 1986-os és 1991-es Monitor vizsgálatok eredményeiről, a romlás tüneteiről, *Gósy Mária* az olvasási nehézségek, a diszlexia okairól, a beszédértési és beszédképzési kudarcokról, *Csabay Katalin* pedig az olvasászavar korai felismerésének jelentőségéről, illetve a korrekció módszereiről beszélt. Megszerveződésünket támogató, munkánkat bátorító előadásokat hallhattunk a néhai *Kálmán Attila* államtitkár úrtól, valamint a nemzetközi szervezet tisztségviselőinek sorától, *Alan Farstrup*tól, *Peter Schneck*től, *Pebr-Olaf Rönnholm*tól és *Ulla-Britt Persontól* értesültünk egy sor fontos tényről, testületi döntésről. Például 1981-ben még csak összesen 7 európai országban működött ilyen társaság, míg 1992-ben már 26-ban, továbbá 1995. július elején Budapest, illetve a HUNRA látja majd vendégül a 9. Európai Olvasáskonferencia résztvevőit.

Végül ezen alkalommal egyrészt döntést hoztunk a következő (máig aktuális) témánkról: 1992. okt. 9-én „*Az olvasásra nevelés és pedagógusképzés*” címmel szervezünk konferenciát az OSZK-ban. Másrészt titkos szavazással megválasztottuk Társaságunk tisztségviselőit, nevezetesen a Tanács tagjai lettek: *Nagy Attila* (elnök, OSZK), *Kádárné Filőp Judit* (alelnök, Művelődési és Közoktatási Minisztérium), *Adamikné Jászó Anna* (Budapesti Tanítóképző Főiskola), *Bariç Zsolt* (Juhász Gyula Tanárképző Főiskola), *Bocsák Istvánné* (Fazekas Mihály Főv. Gyakorló Ált. Isk.), *Gósy Mária* (MTA Nyelvtudományi Int.), *Horváth Zsuzsanna* (Orsz. Közoktatási Int.), *Juhász Mariann* (titkár, ELTE TFK), *Kelecsényi László* (Fazekas Mihály Főv. Gyakorló Ált. Isk.), *Vassné Kovács Emőke* (Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola).

Negyedszázad munkája, küzdelmei, sikerei, kudarcai aligha sűrítethők néhány bekezdésnyi szövegbe. A teljesség igénye nélkül azonban – vállalva a saját értékrendemből fakadó válogatás önkényességét – hadd emeljek ki néhány utólag fontosnak és maradandónak tűnő tény. Mások állapítják meg, itt és most csupán ismétlem, kihangosítom: az írott és az elektronikus sajtó segítségével újra és újra jelen vagyunk a hazai közbeszédben, a figyelemre méltó hírek sorában, a közvélemény alakítóinak részesei lettünk. (Legutóbb Magyar Idők 2016. dec. 10. Lugas 12. p.)

Honlapunkon a „Gyerekirodalmi adatbázis” menüpontra kattintva e sorok írásának napján (2016. dec. 14.) 1392 gyerek és ifjúsági szépirodalmi mű adatai, valamint rövid ismertető, értékelő, ajánló szöveg olvasható főleg szülők, nagyszülők, pedagógusok, könyv-

tárosok, tehát minden, a gyermekek lelki és intellektuális fejlődése iránt elkötelezett olvasó számára. Hadd nyomatékosítsam! Nem egyszerű tájékoztatás a megjelent „könyvekről”, hanem minőségi válogatás eredményeként tájékoztatás a legjobbokról, amelyek sokaságából nemek, életkori csoportok szerzők, címek és műfaji szempontok szerint lehet keresgélni, válogatni, mi több értékelni. Legyünk méltányosak! Az ötlet, az első nyomtatott változat (Bocsák V. – Benkő Zs. — Hölgnyessi Gy.: *Olvas nekem!*) származik csupán a HUNRA vezetőitől, de hosszú évek óta az elektronikus építkezés, a megjelenítés kizárólag az OSZK Könyvtári Intézetének jelenleg már csak egyetlen munkatársának, *Tóth Andreának* köszönhető. Húséges, kitartó teljesítménye minden elismerést megérdemel!

1994 legelején pályázatot hirdettünk felső tagozatos és középiskolai korosztályok részére „*Olvasás közben jutott eszembe*” címmel. Majd ugyanezen év március 25 – 26-án másfélnapos konferenciát szerveztünk „*Egy tantárgyközi feladat: az olvasás*” címmel Székesfehérvár egyik szakközépiskolájában. Itt jeles pedagógusok és könyvtárosok saját tapasztalataik megosztásával bizonyították, hogy az olvasásfejlesztés értékes és teljesíthető cél az anyanyelvi órák mellett a matematika, a földrajz, a fizika, az ének, a történelem és a biológiai tanulmányok során is. Az 1994-es HUNRA év termését kötetbe szerkesztve adtuk közre (Nagy Attila: *A többkönyvű oktatás felé* Bp. 1995). Majd 2011 májusában Szombathelyen a Berzsényi Dániel Könyvtárral, valamint a Savaria Egyetem Központ Könyvtárával hármasszövetséget kötve „*Az olvasás ösztantárgyi feladat*” jelmonddal meghirdetett, nagyszerű konferencia előadásainak válogatott kötetét készíthettük el csapatmunkában, amely már a MEK segítségével bármikor mindenki számára hozzáférhető (<http://www.mek.oszk.hu/10600/10605/index.phtml>).

Külföldi és hazai tapasztalataink szerint, ha csak ez a szempont erőteljesen érvényesülhetne a hazai pedagógusképzés programjában, már ennek eredménye látható volna a hazai PISA eredményekben. Soha nem késő a jobbító szándékot tettek formálni.

1997-ben *Bartos Éva* kezdeményezésére a Magyar Olvasástársaság az MKE Gyermekkönyvtári Szekciójával, valamint a Könyvtárostánárok Egyesületével összefogva ismét pályázatot hirdetett „*Segített a könyv, a mese*” címmel, amelynek hatalmas anyagából válogatott, majd nagyszerű bevezető tanulmányt írt, tehát lehetetlenül érdekes könyvet szerkesztett a biblioterápiás mozgalom egyik legfontosabb hazai kezdeményezője (<http://www.mek.oszk.hu/05400/05496/index.phtml>).

Ennek szinte szerves folytatása lett a 2014 májusában Nyíregyházán, a Móricz Zsigmond Megyei Könyvtárban rendezett biblioterápiás továbbképző konferenciánk, illetve, az annak anyagából készült „*Könyv és lélek*” című könyvecske. (Vörös K. – Gombos P., 2015)

Közben azért a nemzetközi kapcsolataink is folyamatosan működtek, hol „takarék lángon”, hol a legmagasabb hőfokon. 2006. aug. 7-10. közötti napokon az ELTE lányományosi egyetemi központjában házigazdái lehettünk az IRA 21. világtalálkozásának, amelyet itt csak *Péterfi Rita* szavait röviden idézve egyetlen metaforával jellemezhetünk: „*szellemi vérátömlesztésként étem át azokat a napokat*”.

Végül feltehetően minden elfogultság nélkül máig a legmaradandóbb kezdeményezésünk „*A népmese napja*” ötlet felkarolása, Kárpát-medencei mozgalommá erősítése lett. Máig felejthetetlen élményem 2004. június első napjainak egyike, amikor Koszecz Sándor, sokunk barátja, kollégája csendesen hozza a százhalombattai Szalay Márta és Kovács Mariann javaslatát: minden év szeptember 30-án Benedek Elek születésének évforduló-

ján rendezzük meg közösen „A magyar népmese napját”! Helyettem mondjátok! – volt azonnali reakcióm. Akkor nem sikerült nyomban országos megmozdulást szerveznünk, de 2005-től itthon és a külhoni magyarság körében szinte világszerte legalább 1 napra a népmese kerül a sajtó, az iskolák, a könyvtárak, s remélhetőleg a családok többségénél a figyelem középpontjába. Hiszen tapasztalataink, reményeink, meggyőződésünk szerint főként a mesehallgató gyerekből lesz a saját öröme is jókedvűen olvasó gyerek. Röviden: „*A népmese az olvasás táltosparipája!*”

Visszatérve kiinduló pontunkhoz, a 2016. november 12-én megtartott tisztújító közgyűlésünkön történetekhez egyrészt kötelességünk a két jeles előadót, Lackfi Jánost és Dr. Szabó Ildikót nem csupán megneveznünk, hanem lebilincselően érdekes gondolataikat hálásan megköszönnünk. Hasonlóan lekötelezőn figyelemre méltó volt a 25 év előtti történésekre emlékezők szavait meghallgatnunk: *Bartos Évát, Gereben Ferencet, Horváth Zsuzsannát, Péterfi Ritát*. Másrészt benyomásaim szerint az elmúlt negyedszázadra visszatekintve, a Magyar Olvasástársaság életében talán soha nem következett be egyetlen tisztújítás alkalmával sem ilyen mértékű változás, fiatalítás, Budapest helyett vidéki dominancia. Lássuk a titkos szavazással kialakított végeredményt! Vraukóné dr. Lukács Ilona (elnök, Nyíregyháza, Mórincz Zsigmond Megyei Könyvtár), Gombos Péter, dr. (alelnök, Kaposvári Egyetem), Nagy Attila, dr. (tisztelőbeli elnök, Bp.), Béres Judit, dr. (Pécsi Tudományegyetem, OSZK), Dobszay Ambrus, dr. (Bp. OFI), Hevérné Kanyó Andrea (Kaposvár, Gyakorló Ált. Isk.), Juhász Valéria, dr. (Szegedi Tudományegyetem), Kiss Gábor (Kaposvári Egyetem), Kovács Mariann (Százhalombatta, Városi Könyvtár), Pompor Zoltán, dr. (Bp. OFI), Szinger Veronika, dr. (Pallasz Athéné Egyetem).

Kedves ifjú barátaim, sok elszántságot, bölcsességet kívánok Nektek a közvetlenül előttek álló feladatokhoz, illetve a majdan általatok választandó utódoknak a következő 25 (vagy 125?) esztendő küzdelmeihez, sikereinek és kudarcainak túléléséhez, a pillanatnyilag maradandónak tűnő eredmények megőrzéséhez, valamint az új magvak elvetéséhez, végül a termés örömteli betakarításához.

Budapest, 2016. december 14.

Az Országos Széchényi Könyvtár és az Argumentum Kiadó közös, hézagpótló vállalkozásaként jelent meg a *Tipográfia régtől fogva*. A nagyváradi nyomdászat 450 éves története című, öt átfogó tanulmányt magában foglaló, gazdagon illusztrált kötet. Bánfi Szilvia, V. Ecsedy Judit, Emódi András, Naményi Lajos és Boka László írásai közel öt évszázadot felölelve mutatják be a nagyváradi nyomdászat történetét és a váradi tipográfusok munkásságát.

Egyházi, iskolai kiskönyvtárak régi/muzeális gyűjteményeinek állományvédelme

A 25 éves Pro Bibliotheca Antiqua Baksayana Alapítvány 2016. szeptember 30-án jubileumi emlékülést és szakmai konferenciát rendezett Kunszentmiklóson, az Öreggimnázium gyülekezeti termében. A konferencián részt vett és felszólalt Hoppál Péter, az EMMI államtitkára.

A jubileumi emlékülést az alapítvány elnöke, **Baski Imre** nyitotta meg, majd **Pintér Gyula** lelkész-elnök köszöntötte az egybegyűlteket. Ezután **Balogh Mihály**, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum nyugalmazott főigazgatója, a kuratórium titkára, a konferencia szellemi atyja, rendezője és levezető elnöke ismertette az alapítvány történetét, és bemutatta az ünnepre megjelent könyvtár- és alapítványtörténeti kötetet. **Baráth Julianna**, az alapítvány társelnöke e könyvvel és jubileumi emléklappal köszöntötte meg az alapítók, kurátorok, segítők munkáját.

Hoppál Péter előadásával kezdődött a tanácskozás. *A muzeális könyvtárak, és különösen a könyvtári állományvédelem jövőjét* vázolta fel az *EMMI olvasatában*, három fő „csapásirányt” kijelölve. Egyik a törvényi szabályozás korszerűsítése: a 2005-ben megjelent törvénymódosítás (1997. évi 140. trv.) után 2016-ban további módosítások lépnek hatályba a muzeális dokumentumok nyilvántartásáról. Második a finanszírozás: a kormány az utóbbi években jelentősen megemelte az egyházi közgyűjtemények támogatásának összegét. A harmadik az OSZK teljes körű megújítása.

Ásványi Ilona, a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár helyettes igazgatója, az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének elnöke is beszélt a finanszírozásról *Allományvédelmi trendek, feladatok és források az egyházi könyvtárakban* című nagyívű előadásában, valamint átfogó képet adott az egyházi könyvtárak rendszerváltozás előtti és utáni helyzetéről, az EKE történetéről, az összefogás és érdekképviselet eredményeiről. 2005-ben egy EKE-felmérés

összegzését követően minisztériumi pályázat keretében sok könyvtár juthatott korszerű állományvédelmi eszközökhöz. Az elnökasszony idei megismételt felmérésének eredménye: annak ellenére, hogy 2013 óta az NKA pályázataiból nagyrészt kizárták a könyvtárakat, szinte mindenütt mutatkozik fejlődés. Ennek mértéke nemcsak a könyvtár történeti jelentőségétől függ, hanem attól is, mennyire tekintélyes a fenntartó, és mennyire agilis a könyvtár vezetője. Ő emlékeztette a jelenlevőket arra is, hogy éppen Szent Jeromos emléknapján gyűltünk össze, és a könyvtárosok védőszentjének áldását kérte a konferenciára.

A **Fogarasi Zsuzsa** igazgató (Ráday Múzeum, Kecskemét) előadásában bemutatott intézmény jól példázza az Ásványi Ilona által is említett egyházi sajátosságot: a könyvtár, levéltár és múzeum hármasságát. A Ráday Gyűjteménynek még külön jellemzője, hogy mindez két helyszínen található, Budapesten és Kecskeméten. A **Berecz Ágnes** főigazgatóval (Ráday Gyűjtemény, Budapest) együtt írt előadás (*Állományvédelmi feladatok és megoldások a Dunamelléken*) könyvtári részéből fontos megjegyezni, hogy a szigorú szolgáltatási és kutatási protokoll is az állományvédelem része, és hogy a műemléki környezetbe beavatkozva (üvegfalat építve a polcok elé) a látogatóktól megvédhető a könyv, ám a megemelkedett hőmérséklet újabb veszélyforrás. A múzeumvezető irigylésre méltó eredményekről számolt be. Egy TIOP-pályázatnak köszönhetően saját restaurátor- és ötvösműhely szolgálja a múzeum és az egyházkerület gyűjkezeteinek műtárgyvédelmét, fenntartói és NKA-támogatással pedig digitális nyilvántartó adatbázis épül, és hamarosan indul az újabb projekt: a Kunszentmiklóssal is közös vallásturisztikai pályázat, *Reformatour – alföldi református csillagtúra* néven.

Keveházi Katalin főigazgató, a MOKKA Egyesület elnöke (Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár) szerint *...az állományvédelem a katalógussal kezdődik*, tehát *“a könyveknek ... lajstromozása kívánthatik”* A téma csak első hallásra kakukktójás, valóban az az első, hogy tudjuk: mit kell védeni. A címben idézett Toldy Ferenc óta nem változott a könyvtár feladata – ami nincs feldolgozva, az nem szolgáltatható, tehát nem része a kulturális örökségnek. Ma már nemcsak erkölcsi, hanem törvényi kötelesség a muzeális dokumentumok bejelentése az MKDNY-be. A szabályos leírások támogatója a MOKKA-R, az Eruditio és a Lectio adatbázis, ezen belül a régi magyarországi nyomdahelyek és szerzők adatbázisa. Keveházi Katalin azzal zárta előadását: jó olyan helyen beszélni minderről, ahol példaértékű a feldolgozás. (Hozzátenném: is. Továbbá az állományvédelem is, a műemléki környezet megóvása is.)

Mindezekre biznyság **Kisari Ottilia**, a Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskola könyvtárostánára, aki felvázolta a könyvtár történetét, bemutatta a legértékesebb, illetve legérdekesebb könyveket, a 25 éve tervszerűen folyó állományvédelmi munka szakaszait, az alapítvány jelentőségét. Kisari Ottilia harminc éve tért vissza iskolájába könyvtárosként dolgozni és matematikát tanítani. Feladatait mindvégig kiemelkedően látta el: matekos tanítványai versenyeket nyertek, megújult a diákkönyvtár és a muzeális gyűjtemény, és ami talán ennél is fontosabb: a gyerekek szeretik és használják a könyvtárat.

Szőkefalvi-Nagy Erzsébet könyvtárnok (Szeged) előadásának nemcsak a címe volt meglepő – *Az idős bölcs ráncai szépek* –, hanem a tartalma is. Szembeszállva az eddig elhangzottakkal, kijelentette, hogy a restaurált könyv kiváló műremek, nagyszerű kiállítási darab, de csak ennyi. Mert az öreg, használt könyvnek arca van, lelke van. Ha egy

könyvnek megvannak a ráncai, nagyobb tiszteletet kelt, mintha botoxoznák! Számos képpel illusztrálva állítását, megismételte az államtitkár úr szavait: a könyvtári gyűjtemény a nemzeti közvagyon része, annak megfelelő bánásmódot érdemel.

Violáné Bakonyi Ibolya könyvtárostánár (Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium, Csurgó) két okot talált arra, miért éppen a messzi Somogy délnyugati részén levő csurgói gimnázium szerepel a kis egyházi iskolai könyvtárak közül e jeles ünnepen. Kunszentmiklóst és Csurgót összeköti egy püspök (Baksay Sándor, aki csurgói diák volt) és egy látogatás. Ha 2003. május 1-jén nem jelentkeznek be a kunszentmiklóiak könyvtárlátogatásra, három napig csurog a víz a könyvekre az emeleti csőtörés következtében, így „csak” egy éjszakán át, eláztatva száznál több könyvet, három helyiséget. De „*Akik Istent szeretik, minden javukra szolgálnak*” (Róma 8,28), hiszen a teljes evakuálás és másfél évi kényszerlakhelyen való szorongás után egy kívül-belül megújult, szép és „vízbiztos” helyre költözhetett vissza a könyvtár.

Peller Tamás restaurátor az előadásában (*Állományvédelmi tanácsadás és eredmények egyházi gyűjteményekben*) a preventív állományvédelem fontosságát hangsúlyozta. A nagy múltú könyvtárakban gyakran kell műemléki környezetben modern műszaki-gépészeti megoldásokat alkalmazni, hogy elkerülhető legyen a kár. Az UV-sugárzás („a csendes gyilkos”) ellen viszont egyedül a jó öreg spaletta jelenti a tökéletes védelmet.

Fehrentheil Henriette restaurátor (Ars Alba Bt, Szentendre) az alapítvány létrejöttétől dolgozik a kunszentmiklói könyvek „ránctalanításáért”, éppen erről beszélt *Negyedszázados munkánk a kunszentmiklói gimnáziumi könyvtár állományvédelméért* cím alatt. Vetített képein fokozatosan nyomon követhettük a penészes, vízfoltos, savas, moly- és egérrágta kötetek átalakulását. Választ kaptunk arra is, miért nem fél a restaurátor a víztől (nem úgy, mint a csurgói könyvtáros). Azért, mert a papír vízben születik, és egy fürdő mindig frissítő és tisztító hatással van rá.

Hajdu Zsófia Edit okleveles múzeumi és közgyűjteményi tárgyrestaurátor (Pre-Con Restaurátor Kft) nem az egyedi restaurálásról beszélt, hanem a folyamatos helyszíni állományvédelemről, amelynek legfontosabb elemei: a portalanítás, fertőtlenítés és a bőrkötések kiszáradás elleni kezelése.

Az utolsó előadást **Kelemen Eörsz**től (Pytheas Könyvmanufaktúra, Budapest) hallhatta a kitartó közönség: *Régi könyvek új köntösben. A könyvdigitalizálástól a facsimile kiadásig.*

A kiváló minőségű szellemi táplálék mellé ugyanilyen kiváló testi táplálékot kaptunk, megkoronázva a jubileumi torta ízével és eleganciájával. A szép környezet, a tökéletesen felújított könyvtár emléket kézzelfoghatóvá teszi a tartalmában is, küllemében is magas színvonalú jubileumi kiadvány: Balogh Mihály – Kisari Ottilia: *Fejezetek a kunszentmiklói református gimnáziumi könyvtár történetéből. A huszonöt éves Pro Bibliotheca Antiqua Baksayana Alapítvány.*

Violáné Bakonyi Ibolya – Viola Ernő

Máté György
(1930–2016)

Máté György helytörténész, könyvtáros, a *Szentendre és Vidéke* alapító szerkesztője az ország első komplex művelődési intézményének dolgozójaként került Szentendrére, bő negyven évvel ezelőtt. A szentendreiek közül sokan elmondhatják, hogy személyében remek kollégát, művelt és tájékozott szakembert, mindig segítőkész barátot, Szánthó Imre kifejezésével élve, igazi „várostársat” veszítettek el. Egy darabka „szentendreiséget”, ami többé már nem pótolható.

Máté György Adonyban született 1930. december 26-án. Középiskolai tanulmányait a ciszterci rend által alapított, székesfehérvári Szent István Gimnáziumban folytatta. 1950-ben érettségizett, majd az ELTE Bölcsészettudományi Karán magyar-könyvtár szakon végzett, 1954-ben.

Rövid ideig dolgozott Sárospatakon, Miskolcon, Budapesten, Fonyódon. 1959–1975 között könyvtárvezető volt a Csepel Autógyár szakszervezeti könyvtárában, Szigetszentmiklóson. 1975-től 1990-ig könyvtáros, majd tudományos főmunkatárs a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtárban, Szentendrén. 1991-ben vonult nyugdíjba, de ez korántsem jelentette pályafutásának végét.

1974-ben a művelődési miniszter a kimagasló szakmai teljesítményt nyújtó könyvtárosoknak járó Szabó Ervin-emlékéremmel tüntette ki. 1983-ban honismereti tevékenységéért Ortutay Gyula-emlékéremmel jutalmazták. 1998-ban Pro Urbe Szentendre-díjat kapott.

Tagja volt többek között a Szentendre díszpolgára és a Pro Urbe Szentendre kitüntetések adományozására javaslatot tevő bizottságnak, valamint több civil szervezetnek, mint például a Bükkös-patak Baráti Kör, a Castrum Baráti Kör, a Püspökmajor Lakótelep Baráti Kör vagy a Szentendrei Könyvklub.

Máté György, a könyvtáros és népművelő

A Csepel Autógyár központi könyvtárában ő volt az első szakképzett könyvtáros – életének ez volt a „hőskorszaka”. Az 1956-ban feldúlt állományt rendbe rakta, gyarapította, újraindította a fiókkönyvtárak működését. 1961-ben a könyvtár a gyár új művelődési központjában kapott helyet. Máté György maga tervezte meg a szép, nagy teremkönyvtár térkialakítását és berendezését (erre élete végéig büszke volt). Másfél évtizedes szigetszentmiklósi tevékenysége alatt az olvasók száma megháromszorozódott. Irodalom- és zenebarát kört, kiállításokat szervezett. Meghívására a magyar irodalom olyan jeles képviselői vettek részt az író-olvasó találkozókban, mint *Cseres Tibor, Csóóri Sándor, Fodor András, Horgas Béla, Képes Géza, Kormos István, Nagy László, Tornai József*. Vezetése alatt a könyvtár két ízben is elnyerte a kiváló könyvtár címet.

Szorosan vett könyvtárosi tevékenysége mellett részt vett több országos szakmai irányelv kidolgozásában. Több száz könyvismertetése, szakmai és kulturális témájú cikke jelent meg különböző folyóiratokban.

Négy évtized Szentendrén

1975-ben meghívták csoportvezetőnek az akkor létesült *Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtárba*, Szentendrére. Két éven át vezette a megyei könyvtár olvasószolgálati csoportját, majd tudományos munkatársi beosztást kapott. Néprajzi, helytörténeti ismeretterjesztő előadássorozatot, évenként reprezentatív honismereti napot rendezett, előadónak fölkutatta az adott téma legjobb ismerőit. Nyaranta ifjúsági honismereti-ökológiai táborozást vezetett a Pilisben, az ökológus *Szentendrey Géza* közreműködésével. Időközben érdeklődése egyre inkább Szentendre történetére irányult.

1977-től hat éven át szerkesztette a *Szentendrei Műsort* – az idősebbek közül erre bizonyára sokan emlékeznek. A korábban csak művelődési házi programokat közlő füzetet valódi kulturális folyóirattá fejlesztette. A kiadványban közölt tanulmányok ma már forrásértékűek. Ezzel kezdődött több évtizedes szerkesztői tevékenysége.

Megtervezte és lebonyolította a négy évfolyamos Pest Megyei Honismereti Akadémiát (1981–1985). A megye amatőr helytörténészei ilyen képzésben sem előtte, sem azóta nem részesültek. Tevékenységével megalapozta a földrajzinév-gyűjtést Szentendrén és Pest megyében. Lefordította a szentendrei születésű Szofrics Pál *Momentumok Szentendre múltjából és jelenéből* című, szerb nyelven írt könyvét, amely különleges értékű, szerb szempontú forrása a város történetének.

Feléségével, a 2013-ban elhunyt *Bágyoni Szabó Emesével*, a Lakótelepi Klubkönyvtár vezetőjével pezsgő kulturális életet varázsoltak a városrész kissé sivár környezetébe. Kiállításorozatot rendeztek, amelyhez megnyerték a szentendrei művészek legkiválóbb képviselőit. A házi muzsikálás hagyományát felélesztő zenebarát klub rendezvényeivel – a képzőművészet-centrikus városban – előrevetítik a Szentendrei Kamarazenekar megalakulását.

Máté György, a szerző, szerkesztő és várostörténész

Helytörténeti vonatkozású írásai jelentek meg többek között a *Népművelés*, a *Pest Megyei Hírlap*, az *Új Pest Megyei Hírlap*, a *Szentendre és Vidéke*, valamint az *Új Szentendrei Hírlap* című lapokban.

Alapító szerkesztője volt az 1987-ben induló *Szentendre és Vidéke* című lapnak, amely azóta is talán a legfontosabb információforrás a szentendreiiek számára. Ez volt a rendszerváltozást megelőzően az egyik első önálló városi újság. Elődjének tekintette a hasonló című, 1899-től fennállt lapot.

1985-ben elindította a *Szentendrei Füzetek* című tudományos-ismeretterjesztő sorozatot, amelynek 2013-ig összesen tíz kötete jelent meg. Utoljára az általa összeállított, *Olvasnivaló Szentendreről, szentendreiekről* című szöveggyűjtemény, ebben saját írásai mellett közzétette – bő három évtized sajtójából válogatva – a számára legfontosabb helyi vonatkozású írásokat. (E kötet alapján 2014-ben a Pest Megyei Könyvtár többfordulós városismereti vetélkedőt szervezett, bevonva a város és környéke általános és középiskolásait, valamint az idősebb korosztályokat is.)

Máté György írta, szerkesztette vagy munkatársként segítette a nyolcvanas években az alábbi kiadványokat: *Pest Megyei Honismereti Közlemények*, *Szentendre Barátainak Köre Tájékoztatója*, *Szentendre* (asztali naptár), Rostás-Farkas György: *Megváltásért* (versek), Tornay Mari: *Az elmerült Duna* (versek), a kilencvenes években: *Ipszilon* (Nyitott lap a Dunakanyarban), *Szentendrei Polgár* (A Szentendrei Érdekvédelmi Egyesület lapja), valamint a megyei hatókörű *Közművelődési Információk*. 1998-ban egy időre ismét megbízták a *Szentendre és Vidéke* szerkesztésével. Az általa újraindított újságnak haláláig szerzője maradt.

Az elmúlt harminc évben – egy emberöltőn át – közreműködött számos könyv létrehozásában is – közülük csak a legfontosabbakat említem. Sánta Antal: *Szentendre természeti környezetének kutatása és védelme*; Sándyné Wolf Katalin: *Szentendre*; Soproni Sándor: *Szentendre a rómaiak korában*. Közvetítő és tanácsadó volt Szánthó Imre *Szentendrei pillanatok, Írások egy komódfiókból* című könyvének megjelenítésénél. Szerkesztette a Sin Edit által összeállított *Egy évszázad krónikája, Szentendre 1900–1999* című, alapvető helytörténeti munkát. Kiadatta Dietz Ferenc és Dietz László *Szentendre 1914–1918, A badikórház* című dolgozatát. Tagja volt a *Szentendrei arcképcsarnok I., Kortársaink*, valamint a *II., Elődeink* című életrajzi lexikon szerkesztőbizottságának. Szerkesztője és társszerzője volt a *Dumtsa Jenő emlékezete* című tanulmánykötetnek. Sajtó alá rendezte a száz évet élt *Fischer Jolán* kéziratát. A belőlük készült könyv *Anzixisz Szentendreről, Korrajz, képeslapokkal* címmel jelent meg. *A kétezres éves város* című bevezető tanulmány szerzője Lugosi László *Szentendre* című fotóalbumában. Szakmai lektorként működött közre Ürmös Lóránt *Üdvözlét Szentendreről! Régi szentendrei képeslapok, 1899–1944* című albumában. Megjelenéshez segítette Bokor Tamás és Pethő Zsoltné Németh Erika *Szentendre sajtótörténete (1883–2009)* és Pethő Németh Erika *Sírok és temetők Szentendrén* című könyvét.

Máté György, a fáradhatatlan szervező és városvédő

A kiadványokon kívül számos maradandó emlék létrehozásában, védelmében vett részt. Javaslatára 2001. augusztus 20-án emléktáblát helyeztek el Szentendre első polgármestere, Dumtsa Jenő egykori lakóházán. 2004-ben – kezdeményezésére és kutatásait felhasználva – emlékoszlopot állítottak a Bükkös-patak Dumtsa Jenő utcai hídfőjénél,

Szentendre első okleveles említését megörökítve. 2005-ben ő nyitotta meg Szánthó Imre újrendezett emlékkiállítását a Brekeke Galériában. 2006-ban egyik kezdeményezője volt az '56-os emlékfal létesítésének a Városháza aulájában. De épp így szíven viselte az út menti keresztek állapotát, például szorgalmazta a püspökmajori ún. vörös kereszt újraállítását, ehhez kutatásokat végzett.

Szervezőmunkája a halála utáni évekre is kihat. 2015-ben emlékünnepségek és konferencia megtartását kezdeményezte Dumtsa Jenő halálának 100. évfordulója (2017) alkalmából. Ennek érdekében létrehívta a Magyar–Szerb Emlékbizottságot Szentendrén, az önkormányzat, a Pest Megyei Könyvtár és a Szerb Egyházi Múzeum részvételével.

Tevékenységének középpontjában mindig mások munkájának elősegítése állt – így viszonylag kevés önálló kötete jelent meg. Közülük mindenképp meg kell említeni a *Szentendre*-minikönyvet (V. Reismann Mariann fotóival), a *Szentendre régen és ma* című vendégváró kalauzt (magyar, angol, német és francia nyelven) és az *1956 Szentendrén* című kötetet. Ez utóbbi az egyetlen ebben a témában megjelent, átfogó, levéltári kutatásokat is felhasználó tanulmány.

Máté György a szó jó értelmében vett „népfrontos” volt, amilyen ma már kevés jár közöttünk. Kedves és önzetlen személyisége, sem intézményi, sem politikai hovatartozást, sem másilyen különbséget nem néző, inkább mindig az emberre figyelő nyitottsága, derűje sok barátot szerzett számára. Szakmai munkájának értéke vitathatatlan. Nem kis részben az ő tevékenységének hatására, körülötte, vele együttműködve és rá hivatkozva – időnként vele vitázva – alakult ki, formálódott és fejlődött az a helytörténeti kutatómunka Szentendrén, aminek eredményei olyan színvonalas kiadványokban testesülnek meg napjainkban is, mint a Ferenczy Múzeum kiadásában tavaly megjelent *Kép, önkép, múltkép, Fejezetek Szentendre történetéből* című, terjedelmes városmonográfia.

Ha egyetlen rövid mondattal kellene jellemeznem Máté Györgyöt, azt mondanám: tudós könyvtáros volt, aki szerette Szentendrét és a szentendreieket. Szerencsémnek tartom, hogy munkatársra lehettem, előbb a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár, majd az induló *Szentendre és Vidéke*, később a *Szentendrei Polgár* – és még számos szentendrei kiadvány – szerkesztőjeként.

(Elhangzott az '56 Szentendrén és erdélyi testvérvárosainkban című konferencián, 2016. október 22-én, Szentendrén, a Városházán.)

Gaján Éva

Egy kétszázötven éves iskolai könyvtár történeti vázlata és 25 éves alapítványának krónikája

A bemutatásra kerülő kötet két, témáját és stílusát tekintve különböző, de mégis szervesen összetartozó részből áll. Az első Balogh Mihály és Kisari Ottilia közös tudományos műve, melynek címe *Fejezetek a kunszentmiklósi református gimnáziumi könyvtár történetéből*, míg a másik az alapítvány titkárának, Balogh Mihálynak szubjektív munkája, *A kunszentmiklósi gimnázium könyvtári alapítványának negyedszázada (1991-2016)*. Az impresszumban a szerkesztők, lektorok, koordinátor, könyvtervező, kiadó és nyomda mellett azt is feltüntetik, hogy az első rész egyes fejezeteit ki írta.

A kötet három előszavának szerzői (sorrendben) Baráth Julianna református lelkész – 2003 és 2015 között a gimnázium igazgatója –, Kisari Ottilia, aki harminc évig volt itt könyvtáros, és Balogh Mihály – aki Illyés Bálint után és Kisari Ottilia előtt volt a bibliotékának tizenkilenc évig főfoglalkozású könyvtárosa.

Az első rész az iskolai könyvtár történeti vázlatát tartalmazza, de először természetesen a kiskunsági, református környezet felvázolására kerül sor a *Település, egyház, iskola* c. fejezetben, csak ezután következnek fejlődésének és vargabetűinek eseményei, mindvégig az iskola és a könyvtár szoros kapcsolatában.

Az első fejezet – *Nem alapították, de lett – Non condita, sed facta est (1764-1850)* – majdnem száz évet ível át. A szentmiklósi református latin iskola alapítása a XVII. században történt – Illyés Bálint ezt 1679-re teszi –, és 1815-től működött algimnáziumként. Az állomány első könyvjegyzéke 1764-ban készült 64 könyvről. Az „őskönyvtár” főleg tankönyvekből állt, később is főleg ajándékok, illetve a lelkészek és tanárok halála után azok hagyatéka révén gyarapodott. A reformkorban az egyház és a városi előljáróság jóvoltából néhány folyóirat előfizetése is sor került (Tudománytár, Tudományos Gyűjtemény). A Helytartótanács 1819-től leltárt, majd évente pótleltárt kért az iskolai könyvtárakról. Jelentős gyarapodást jelentett az egykori diák, *Szalay István* könyvtárának beérkezése 1830-ban (829 kötettel). Ez az ajándék és *Kelemen Gergely* professzor, könyvtáros igényessége indította el a fejlődés útján a könyvtárat.

A második fejezet is száz évet fog át *Nem virágzott, de termett – Non florebat, sed fructus ferebat (1851-1948)* címmel; mozgalmas évszázad volt a gimnázium életében. Az iskola és könyvtára fejlődésének lendületét megtörte a szabadságharc bukása, és bár az 1850-es években az iskola léte is kockán forgott, 1860-ban hatosztályos gimnázium lett. 1866-tól a későbbi püspök, *Baksay Sándor* volt a település lelkésze, aki sokat fáradozott a teljes

gimnázium kifejlesztésén. 1917-ben tartották az első érettségi vizsgát a főgimnáziummá fejlesztett iskolában. *Vargha Tamás* lelkészsége idején, 1926-ban vette fel Baksay Sándor nevét az intézmény, és 1931-ben avatták új, kétemeletes épületét. 1945-ben nyolcosztályos általános iskolává és négyosztályos gimnáziummá alakították, 1948 nyarán azonban államosították, és az egyház 44 évre elvesztette iskoláját...

Ez idő alatt a kis könyvtár nagyra nőtt: 1851-ben a leltározáskor már 1376, 1883-ban 4000 kötetet számlál. A kiegyezés után alakul ki a tanári, ifjúsági és nagykönyvtár hármasa külön könyvtárossal (ez egészült ki az ún. segélykönyvtárral, amely a diákok tankönyvigényét segítette.) 1894-ben a *Virágh-Tótfalusi hagyatékkal* gazdagodott a könyvtár (526 kötetben). Több könyvtáros közül külön szól a szerző a hosszú ideig (17 évig) tevékenykedő *Pátkay Imre* tanárról, aki katalogizálta és rendszerezte az állományt. 1908-ban nyomtatásban is megjelent a katalógus. (1901 és 1923 között 2831 könyv a gyarapodás.)

A hagyatékok közül a korszakban két anyag volt a legjelentősebb, a 819 kötetes *Baksay téka* (1915) és a 1500 tételes *Baráth Ferenc gyűjtemény* (1933), melyek részletes leírását a 49–54. oldalon kapjuk. Az 1930-as évektől az államosításig *ifj. Miklóssy János* kölcsönkönyvtára egyedülálló vállalkozás volt, amit majd *Csikesz Ferenc* az 1944/45-ös tanévtől – az iskola könyvtárával együtt – átvett. (Balogh 2012-ben részletesen ismertette ezt az „Egypengős” kölcsönkönyvtárat *Az olvasás pártfogója* c. kötetben.) A háború befejezése utáni „állománytisztítás” (1946), majd az államosítás természetesen az iskola könyvtárát is érintette; a Baksay Hagyaték anyaga ekkor került a lelkészi parókiára, majd kis része (52 mű) a Ráday Gyűjteménybe került letétbe néhány évtizedre. A leltár szerint ekkor az iskolai könyvtár állománya 20 627 db, amelyből a könyvek száma 12 113 db, a többi folyóirat és évkönyv.

A harmadik fejezet már az államosítástól napjainkig terjedő – nem kevésbé zaklatott – időszakot tekinti át *Nem veszett el, csak átalakult, majd visszaalakult – Non perita, sed transformata, mox reformata est (1948–)* címmel. Az iskola államosításával a református jelleg és a név is elvesz (ekkor lett Állami Damjanich János Gimnázium a neve), és csak 1989 tavaszán lett ismét Baksay, 1990-ben indult újra a nyolcosztályos gimnáziumi képzés, és 1992 áprilisában ismét református a tanintézmény.

Csikesz egy ideig még folytatta a kölcsönkönyvtár működtetését az állami gimnáziumban, amíg meg nem alakultak a járási könyvtárak (1954). (Az ötvenes évek könyvtermészt és a gyarapodás lehetőségeit nem szükséges részleteznünk.) 1957-ben *Illyés Bálint*, a helytörténész könyvtáros vette át a könyvtárat és nyugdíjazásáig dolgozott benne. Őt *Balogh Mihály*, az iskola egykori diákja, latin-magyar szakos tanár követte, aki később levelező tagozaton nemcsak könyvtárosi diplomát, hanem régi könyves, illetve antikvárius-becsüs képesítést is szerzett, és lett az intézmény első *könyvtárostánára*. (Balogh 1998-tól 2006-ig a Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatójaként más könyvtárat is „kipróbált”). Utána *Kisari Ottília* könyvtárostánár lett a bibliotéka gondozója, aki e történeti munka társszerzője is.

A történeti vázlat a könyvtár jelenlegi helyzetének és működésének bemutatásával zárul.

*

A második rész a *kunszentmiklósi gimnázium könyvtári alapítványának negyedszázadát* tekinti át 1991-től 2016-ig. Míg az első rész komoly tudományos apparátussal, hivatkozásokkal és a felhasznált források pontos idézésével készült, a második a szépirodalom eszközeivel írt, szubjektív vallomás íz, nemcsak a krónikás hűvös, a tények közlésére szorítózkodó adatközlése. Az alapítvány születéséről, sorsáról, gondjairól, a jogszabályok folytonos változásairól olvasva a kortárs azonnal megfogadja, hogy sohasem fog belevágni semmilyen

hasonlóan nehéz, veszélyes vállalkozásba. Annál lenyűgözőbbek a működés és az elért eredmények tényei, a restauráltatás, a restauráló köttetés, az állománytisztítás és fertőtlenítés (összesen 11 000 kötetről van szó!) – mindaz a tevékenység, ami egy régi könyves gyűjtemény fenntartásához elengedhetetlen, és nagyon sokba kerül (bár az alapítvány mindent megtett a takarékoságért). Olvashatunk még a könyvkiadási tevékenységről (pl. *Bors Károly* 1893-as várostörténeti reprintjének megjelentetéséről), az informatikai háttérrel (a Sziren könyvtári rendszer megvásárlásáról) és a folyamatos állományfeltárási munkáról is. (Itt olvashatóak a legértékesebb és legfontosabb könyvek részletes leírásai is, melyek elsőbbséget élveztek az állománymegóvás során, és ezáltal egészülnek ki a könyvtártörténeti fejezetek az egyes kötetek ismertetésével.) Természetesen kitér a szerző a könyvtárnak az Öreggimnázium földszintjén való új elhelyezésére, a könyvek tárolására és a könyvtáregyesítésre is. (Az új körülmények miatt klímaberendezést, a magas páratartalom miatt pedig páramentesítő készüléket is kellett vásárolnia az alapítványnak.) Nagy szerepe volt (és van) a belső partnerségnek (iskola, gyülekezet, város) és a külső kapcsolatoknak, (kiállítások rendezése, konferenciaszervezés, sajtómegjelenés stb.). Remek tanulságokat tartalmaz *A „Gazdálkodj okosan!” szellemében* című fejezet, érdemes alaposan tanulmányozni.

Az *Összegzés és okulás* (129-133.) tanulásaiból két gondolatsor emelhető ki. Először az, „*Mit kellene másképp, jobban csinálni az alapítvány érdekében? Szjinte mindent!*” A második pedig, hogy a tudományos szempontból nagyon értékes régi könyvtár *nevelési szempontból* is hihetetlen lehetőségeket kínál az iskola tanulói számára. Itt fogalmazódik meg a jövő legfontosabb teendője is: „*a történetileg egységes két könyvtárrésznek a teljes virtuális egyesítését, továbbá [...] a valós egyesítésüket is folytatni és befejezni.*” (A parókián még mindig vannak könyvek a gimnázium régi anyagából.) Az alapvető feladat, a régi állomány védelme nagyon költséges, amihez évente legalább félmillió forintos bevétel kellene, amit nem lesz könnyű elérni. Fontos a külső kapcsolatok javítása és egy három éves restaurálási terv elkészítése (15 könyv restaurálására, 150 kötetetésére), *2020-tól pedig „be kell fagyasztni” az alapítványt.* Az járható út és a legalkalmasabb jövőkép meghatározása a fenntartó (gyülekezet) és a működtető (iskola) véleményének kikérése után „*a tíz alapító meg a hét kurátor felelőssége, feladata lesz...*”

Gazdag az *Adattár*, melyben a huszonöt év pénzügyi tényszámait sorjáznak, a *Kurátorok* alfejezetben pedig a szövegből már ismerős tizenegy helyi vagy budapesti szereplő rövid életrajza olvasható (138-141.).

Külön érdemes szólni az *illusztrációkról*: 21 könyv- és kéziraticmlap, illetve -oldal színes reprodukciója hozza még közelebb, teszi kézzelfoghatóbbá a kötetben leírt ritkaságokat (28-35., 71-75., 110-117., 142-144. oldal). Emellett hat fontos fénykép (76, 145-146. oldal) is bekerült a könyvbe (@ Márta Fotó).

Minden iskolai és régikönyv-gyűjtemény elé magas mércét állít a mű, ha történetét megírandó a kunszentmiklósi feldolgozás nyomába kíván lépni, de fontos olvasmány lesz mindenkinek, aki a magyar művelődéstörténet és a könyvkultúra iránt érdeklődik!

Fejezetek a kunszentmiklósi református gimnáziumi könyvtár történetéből. A huszonöt éves Pro Bibliotheca Antiqua Baksayana Alapítvány / Balogh Mihály ; Kisari Ottília. – [Somorja ; Budapest] : Mery Ratio, 2016. – 149, [3] p. ; ill. 28 cm - Bibliogr. 147-148. p. – ISBN 978-80-8160-051-7

Murányi Lajos

MONOKgraphia, avagy tanulmánykötet egy kiváló polihisztor születésnapjára

A könyvtár egy labirintus. Nemcsak olyasféle konstrukció, amelyen *A rózsza nevében* (Umberto Eco) kel életre, hanem a tudás, a gondolatok labirintusa is egyszersmind. És ahogy az lenni szokott, ezekben a labirintusokban található olyasvalakik is, akik magukba leképezve fejükben hordozzák ezeknek az átláthatatlannak tűnő útvesztőknek a térképét, és így a legkisebb erőfeszítés nélkül is könnyedén járják be azokat, miközben utat mutatnak másoknak. Ők a könyvtárosok. Létük elengedhetetlen, és jelenlétük meghatározó minden könyvtárban.

Nincs ez másként az Országos Széchényi Könyvtár esetében sem, ahol 2016. november 23-án valami nagy dolog volt készülőben. Az ország és világ megannyi szegletéből érkeztek emberek, hogy megtöltsék a könyvtár dísztermét. És jöttek a híre a könyvtárosok, irodalomtörténészek, megrögzött könyvbarát emberek. Köztük olyan neves szakmabeliek is, mint Ritoók Zsigmond, Szörényi László, Bartók István, Kószeghy Péter, Ács Pál, Szentmártoni Szabó Géza, Jankovics József, és még hosszan lehetne sorolni. És közösen mind egyvalakire vártak: Monok Istvánra. Monok István, az Országos Széchényi Könyvtár egykori főigazgatója, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának igazgatója pedig az előírtaknak megfelelően hamarosan meg is érkezett a könyvtörténészek szezonális értekezletére. Vagy ő legalábbis így gondolta. A szokványos találkozó helyett azonban egy váratlan meglepetés fogadta. Egy születésnap köszöntés, melyet egy tanulmánykötet koronázott meg, amely Monok István 60. születésnapját hivatott ünnepelni. A kötet címe pedig már maga is szellemesen sokatmondó: a monográfia analógiájára rájátszó MONOKgraphia.

Általában minden szaktekintéllyel bíró jeles ember kiérdemel a 60. születésnapjára egy tanulmánykötetet. Ez az opusz azonban mind méretét, mind terjedelmét tekintve messze meghaladja a tradicionális 60. születésnapokra készülő kötetekét. A számok magukért beszélnek. A könyv 847 oldalán 97 kiváló irodalomtörténész osztja meg tudását, a 13 köszöntő mellett pedig a Tabula gratulatorián még további 129 név szerepel. A felköszöntők nagy száma kifejezi az ünnepelt elismertségét és az iránta való szeretetet, s egyszersmind a leplet is föllebenti polihisztor létéről. Hiszen, ahogy Jankovics József írja köszöntőjében, Monok István egy személyben tölti be az *iniciátor*, a *kreátor*, a *fundátor*, a *koordinátor* és a *diszpenzátor szerepét*. De ha csak egy szóval kellene illetnünk, akkor úgy szólíthatnánk, a Könyvember. A könyvek körül él, ezek a néma barátai hatják át életének minden szféráját:

„A könyvírástól a könyvkészítésen át a tárolásig, az olvasóhoz való eljuttatásig – legyen az kis parokiális bibliotékában, közkönyvtárban vagy a Nemzet Könyvtárában –, a felhasználó, az olvasó örömeig, nincs olyan terület, amellyel személyesen, ugyanakkor tudományosan is ne foglalkozott volna gyakorlati és elméleti utakat egyaránt bejáró életművében. Ő még a szelektív szemétkben is értékes ritka könyvre lel, mint nagy előde, Sylvester János, aki csodálta a magyar nép tehetségét az „lelísben”, amikor ráébredt a metaforikában gazdag magyar világi szövegek képi jelentésvilágára, a virágénekek szerelmi utalásrendszerére. Fogadni mernék, hogy nemritkán álmodik is a könyvekkel, könyvekről s könyveket, kívánok néki könnyű álmokat, noha ismervén gondjait, napi teendőinek szerteágazó szálat, el tudom képzelni, néha verejtékesen ébred. Ami valószínűleg nem a könyvek okán, hanem a körülöttük keletkező bonyodalmaktól származik.” (10.)

De a Gutenberg-galaxison túl már ellenpólusának, a digitális világnak is megannyi produktuma is neki köszönheti születését. Ahogy Holl András írja, nem lenne könnyű dolga annak, aki Monok István műveinek a bibliográfiáját akarná összeállítani az MTMT listájának segítségével nélkül, de még annak is fádalmas, aki pusztán végig szeretné nézni, minthogy jelenleg 906 tételt tartalmaz. Nem is beszélve a különféle idegen nyelvekről. Német, francia, olasz, latin, szlovák, és még ki tudja, hány nyelven kell beszélnie annak, aki nekiveselkedik ezeknek a munkáknak. A kozmopolita bibliofil pedig nem csak írt ezeken a nyelveken, de a könyvek országok közti vándoroltatásával is ugyancsak hozzájárult a kulturális vérkeringés fenntartásához. De nemcsak a humán tudományok terén, hanem az élet más területein is otthon van. Így anekdotázik Ötvös Péter is köszöntőjében, amint arról mesél, hogy a román határon a határőrök által szétszedett karburátor csavarjait hogyan helyezte vissza könnyedén a helyére. Egy nagy elme, aki még az autószereléshez is ért.

Kis-Tóth Lajos egy fiktív sci-fibe illő elmélkedéssel az időt ezer évvel előre pörgetve próbálja érzékeltetni Monok István életének átlagon felüli teljesítményét: az angliai Imperial College Agybankja 3016-ban egy olyan agyra lelt, amelynek agyi kapacitása messze meghaladva a mesterséges intelligencia szintjét, 100 millió terrabájtnak felel meg, ez 100 milliárd könyv eltárolására elegendő. Ez az agy pedig nem másé, mint Monok Istváné. Mert „*egy gép 50 átlagos ember munkáját tudja elvégezni. De egy gép sem tudja elvégezni egy rendkívüli ember munkáját.*” (Elbert Hubbard)

Ilyen kvalitásokkal rendelkező ünnepelt méltán érdemel egy ilyen mérvű tudásgyűjteményt. A tanulmányok mennyisége pedig már eredendően akadályát állja annak, hogy a teljesség igényével lehessen írni egy ilyen tanulmánykötetről. Hiszen a tanulmányok íróinak csak pusztá felsorolása is túlfeszítené egy recenzió terjedelmi kereteit. A kötet szerzőinek igen nagy hányada pedig a határokon túlról származik vagy ír, Brassóból (Thomas Šindilariu), Kolozsvárról (Sipos Gábor, Kovács András), Turócszentmártonból (Helena Saktorová, Klára Komorová), de érkeztek köszöntő tanulmányok Ausztriából (Andrea Seidler), Hollandiából (Ferenc Postma), Olaszországból (Andrea De Pasquale, Marisa Midori Deaecto), Franciaországból (Jean-Michel Leniaud, Christine Lebeau), Németország városából (Brigitte Klosterberg, Ulrich Andreas Wien, Király Péter), Finnországból (Tuomo Lahdelma) és nem utolsó sorban Oroszországból is (Olga Khavanova).

Így nem túlzás, ha a MONOKgraphiát egy valóságos kincseshányának nevezzük. A 97 tanulmány egy egész tudásuniverzumot ölel fel Pliniustól (Géczi János) egészen Monok Istvánig bezárólag valamennyi történelmi horizonton átívelve, a kutatások legújabb fejleményeit szolgáltatva az olvasó számára.

A kezdeti időket illetően Ritoókné Szalay Ágnes egy pécsi római kő eredetének és dokumentálásának érdekes történetét vázolja fel, míg Voigt Vilmos a vallási kultúrának a Kárpát-medencében manifesztálódó középkori fázisairól ad egy átfogó képet.

A humanizmus periódusát illetően Jankovits László Jacobus Pisónak Ausonius-kiadás körüli szerepét vizsgálva a filológiai összevetések révén Pisót az első magyarországi humanista szövegkiadónak teszi meg. Szentmártoni Szabó Géza Istvánffy Miklós latin nyelvű epigrammáit alapul véve analizálja a Mátyás királyt ábrázoló egykori római lovas kép variánsait. Szilágyi Emőke Oláh Miklós baráti hálózatának feltérképezésére törekszik annak magánlevelezései tükrében. Ács Pál és Petneházi Gábor egy török és keresztény vallási és kulturális különbségek által szított, késre menő vitát tárgyal, amely a Murád dragomán, avagy a törökké átvedlett Somlyai Balázs és a flamand Arnoldus Manlius között zajlott, és amelyet Manlius később papírra is vetett Andrea Alciati *Emblematá*jának Stambuchként használt 1567-es kiadásában. Szörényi László a Festetics-kódex Petrarca-fordításait elemzi a költőre vonatkozó újabb kutatások fényében, Imre Mihály pedig Johann Majerus *Genis Hungaricae prima incunabula* című wittenbergi előadását és annak 14 verses ajánlását vizsgálja, melyek a magyar őstörténetnek egy exuláns olvasatát adják.

Ugyancsak számottevő felfedezése Kiss Farkas Gábornak az első, részben magyar nyelvű nyomtatvány. Melancthonnak az 1526-os *Elementa Latinae grammatices*-ben, azaz alapszintű latin grammatikájában fellelhető példák mellett azok magyar fordításai olvashatók, melyek háttérben Sylvester János közreműködését valószínűsíti Kiss Farkas.

Jankovics József és Kőszeghy Péter is újabb újdonságokkal szolgál Telegdi Kata verses levelének értelmezését illetően. A családi kapcsolatrendszer részletes felvázolásával és a szövegből eredő anomáliák újraértelmezésével felülírják Telegdi Katának mint az első magyar költőnek az értelmezési lehetőségét. Az 1599 szeptembere táján íródott levél és az abban rejlő rímes próza szerzőjének egy nagy műveltségű férfit valószínűsítene, melynek személye feltehetően férjével, Szokoly Miklóssal (Szentmártoni Szabó Géza szóbeli közlését alátámasztva), vagy egy íródeákkal lehet azonos, a levél címzettje pedig nagy valószínűséggel Várdai Kata lehetett, ez kikövetkeztethető a szövegben található három helységgel körülírt birtoktest nevéből is. Az érseki könyvbeszerzéshez Bitskey István nyújt adalékot Pázmány Péter és a Reihing-vita kapcsán. Ugyanakkor a Zrínyi-kutatások legújabb értékes fejleményei is közlésre kerülnek a kötetben, többek között Bene Sándor, Balázs Mihály és Tusor Péter kutatásai. Bene Sándor Zrínyi műveinek és a magyar sztoikus hagyománynak a kapcsolatát vizsgálja, és megállapítja, hogy Rimay János után „Zrínyivel a sztoa másodszor alapított költészetet Magyarországon” (86.). Balázs Mihály könyvjegyzékmérgezés ellen való orvosságul szolgálva a Zrínyi-könyvtár három tételéről ad számot, melyek a radikális reformációhoz köthetők. Tusor Péter a Zrínyi-kutatás és az 1664-es sorsdöntő események összefüggésében Trinkell Zakariás prímási gyóntató bécsi udvarban teljesített küldetésének jelentőségét ismereti.

A régi magyar irodalommal foglalkozó szakirodalomnak széles tárháza, melynek csak kicsiny hányada került most említésre, nem hiába dominál ilyen nagymértékben a MONOKgraphiában, hiszen az ünnepeltnek magának is az egyik fő kutatási területe – a könyvtár mellett – ezen a területen teljesedik ki. Ugyanakkor az irodalomtörténet más dimenziói is megnyílnak a kötet olvasói számára, minthogy Katona József (Czibula Katalin), Mikszáth Kálmán (Császtvay Tünde) és Márai István (Tuomo Lahdelma) kutatói ugyancsak a téma spektrumát gazdagítják.

Megannyi tanulmány, szerteágazó témák, és mégis, ami szinte valamennyi központi elemét képezi: a könyv. Könyvnyomtatás, könyvkiadás és persze a könyvtár. A ma és a jövő könyvtára, amely már túlmutat önmagán. A *digital humanities*, avagy a digitális bölcsészet Kokas Károly által említett „Szent Gráljai” talán hamarosan irányt mutatnak egy borgesi végtelen könyvtár felé. Hiszen az Országos Széchényi Könyvtár hön áhított virtuális nemzeti könyvtára, hogy Horváth Iván egy régi hasonlatával éljek, a Bábeli könyvtár végtelenségét közelíti meg. Borges szavaival élve: „a *Könyvtár batártalan és periodikus*. Ha egy örökké élő utazó bármely irányban átutazna rajta, évszázadok múltán meggyőződhetne róla, hogy egyazon kötetek ismétlődnek egyazon rendetlenségben (amely így, ismétlődve renddél, a Renddél válik)” (*Körkörös romok*, 42.). A magyar virtuális Bábeli könyvtárunk pedig a hiperhivatkozások áradataival egyszer majd ugyancsak túlmutathat önmagán. Akárcsak ez a tanulmánykötet. Minden része ezernyi átvélő tudásomjával képes túlmutatni az egészen. Óriási tudásanyag, amelyből csak szemezgetni lehet. Egy kincseket rejtő labirintus ez, melynek megannyi elágazásában ott rejtőzhet egy *finis Africae*, Monok István pedig Baskerville-i Vilmosként vagy akár a Burgosi Jorgeként járja be ezeket. Mert a születésnapj felköszöntő kötet méltán tükrözi gazdjának szellemiségét. Hatvanadik életét betöltve sok nyomot hagyott a Földön, és még inkább a könyvtárban. Isten éltesse Monok Istvánt hatvanadik születésnapja alkalmából!

MONOKgraphia. Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára. Szerk. Nyerges Judit, Verók Attila, Zvara Edina. Budapest: Kossuth, 2016. 847 p. ISBN 978-963-09-8702-8

Elektronikusan is elérhető: <http://real.mtak.hu/40652/1/MONOKgraphia.pdf>

Domokos Gyöngyi

„Monok István az efféle okoskodásokat – »Haladjunk!« vagy »Dolgozni mikor fogunk?« – már akkor is csak egy legyintéssel intézte el, amikor még divatban voltak.
Isten éltesse hatvanadik születésnapján!”
(Bencé Sándor)

„A végén az is kiderül, miszerint Monok néhány odavetett adata alighanem cáfolja az egész nehezen felépített gondolatmenetemet.”
(Péter Katalin)

„Balázs Mihálynak azzal, hogy lassan mérgezésem van a könyvjegyzékettől, s kérve, ne találon többet.”
(Monok István dedikációja Balázs Mihálynak)

MONOKgraphia

Tanulmányok
Monok István
60.
születésnapjára

MONOKgraphia

Tanulmányok
Monok István
60.
születésnapjára

KOSSUTH KIADÓ
www.kossuth.hu
kiado@kossuth.hu